

Det pedagogiska rummet

Dokumentation och kommentarer
avseende Höskoleverkets seminarier/
spel om högskolornas lokalplanering

Marie Strid, Göran A Lindahl, Jan Ahlin

Höskoleverket 1999

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Det pedagogiska rummet

Producerad av Högskoleverket i oktober 1999

Högskoleverkets skriftserie 1999:7 S

ISSN 1400-9498

ISRN HSV-SS--99/7--SE

Innehåll: Marie Strid, Göran A Lindahl, Jan Ahlin

Bilaga 2: Utvecklingsavdelningen

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Printgraf, Stockholm, november 1999

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	6
Bakgrund	6
Spelen på olika orter	6
Kommentarer	7
Summary	9
Background	9
Games in various university towns	9
Comments	10
Bakgrund	12
Inledning	12
Utredningar och forskning om universitet och högskolor	14
Spelens uppläggning och innehåll	17
Spelen på olika orter	21
Lund 1999-02-17	21
Linköping 1999-03-04	26
Stockholm 1999-03-10	30
Umeå 1999-03-23	36
Uppsala 1999-03-29	39
Kommentarer	45
Allmänt	45
Frågeställningar som spelen genererade	46
Frågeställningar som spelen inte genererade	47
Universitets- och högskolelokaler är arbetslokaler	51
Spel och spelsimulering	52
Litteratur	54
Bilaga 1: Deltagarlista	56
Bilaga 2: Speldokument	60

Förord

Denna skrift innehåller dokumentation och kommentarer avseende de spel kring planering av universitetslokaler som genomfördes våren 1999 i Högskoleverkets regi i samarbete med Akademiska hus AB och Levande pedagogers sällskap. Skriften vänder sig till alla som är intresserade av att utveckla verksamheten vid universitet och högskolor och en lokalplanering, som stödjer verksamhetsmålen.

Spelen har dokumenterats och kommenterats av en grupp från Arbetslivets bebyggelse vid Chalmers tekniska högskola. Detta är landets enda högskoleenhet för forskning och undervisning om arbetslokaler. Gruppen bestod av arkitekt Marie Strid, doktorand Göran A Lindahl och docent Jan Ahlin.

Dokumentationen har beställts av Högskoleverkets utvecklingsavdelning genom projektledare Johannes Hylander.

Vi hoppas att skriften ska stimulera till fortsatt diskussion kring det ämne som här tas upp, nämligen utvecklingen av högskolornas arbetsformer och pedagogik relaterad till en lokalplanering och lokalutformning, som främjar och stödjer verksamhetsmålen.

Göteborg i augusti 1999

Författarna

Sammanfattning

Bakgrund

1990-talet har inneburit ett byggande inom högskolesektorn utan motstycke på decennier. Hur man ska man då bygga för att det ska bli bra ur pedagogisk synpunkt? Detta var den frågeställning Högskoleverket ville få belyst. Sättet man valde var att utveckla ett lokalplaneringsspel i vilket företrädare för lärare, studenter och byggnadsansvariga skulle mötas i diskussion kring högskolornas lokalplanering.

Inledningsvis görs en kort genomgång av kunskapsläget beträffande universitet och högskolor som det kommer till uttryck i utredningar och forskning. Det finns många statliga utredningar om högskoleväsendet, men förhållandevis litet forskning. Detta ger sig till känna i att den teoretiska förståelsen av universitet och högskolor är dålig och att det saknas begrepp för att beskriva många företeelser inom högskolevärlden.

Spelet är upplagt som ett epokgörande styrelsesammanträde vid det fiktiva Gumstads universitet. Deltagarna spelar styrelseledamöterna. De principiella frågor styrelsen ska ta ställning till gäller bl.a. vilka studentgrupper man ska satsa på (unga heltidsstuderande eller äldre studenter som fortbildar sig), informationsteknologiexpansion (kan detta vara en lösning på lärarbristen?), forskningens inriktning och art (ska man satsa på teknikatvetenskap eller vård?), externfinansiering (ska man satsa på samarbete med det kommersiellt inriktade Cityuniversitetet med tvivelaktigt rykte eller samarbete via IT med det prestigefyllda Harvard?).

Spelen på olika orter

Spelen genomfördes på fem högskoleorter, nämligen Lund, Linköping, Stockholm, Umeå och Uppsala. Deltagare var lärare, företrädare för högskolornas lokalplaneringsenheter och Akademiska hus. På de två första orterna kom högskolerepresentanterna från samma lärosäte, på övriga från olika. I sina ställningstaganden i spelet kom deltagarna till olika beslut. Kring några frågor var dock samstämmigheten stor, t.ex. att IT inte kan ersätta lärare men är ett värdefullt komplement till traditionell undervisning. Vidare rådde stor enighet om betydelsen av det *reella* universitetet

kontra det *virtuella*. Lärarrollen utvecklas dessutom samtidigt mer till mentor än rutinmässig förmedlare av standardkunskaper.

Karaktäristiskt för utvecklingen av spelsituationerna på de olika orterna var att man tidigt i spelet kom in på den egna ortens frågor. Spelen genomfördes då inte fullt ut, utan fungerade istället som en startpunkt för diskussioner kring de egna lokalerna.

Vid diskussionerna hävdade ett flertal att IT inte skulle påverka högskolornas lokaler i en sådan utsträckning som tidigare förväntats. IT skulle snarare påverka lärarnas arbetsätt och om möjligt minska lärarbehovet en aning men inte radikalt minska lokalbehovet.

Kommentarer

Genom reformerna av högskoleväsendet i början av 1990-talet har högskolorna fått nya förutsättningar, som innebär en ökad frihet att på det lokala planet organisera den egna verksamheten liksom att finna anpassade lokallösningar. Denna nya frihet har knappast mer än delvis realiserats. Orsakerna till detta är inte så mycket formella hinder som kvardröjande tänkesätt och attityder från tidigare, då Byggnadsstyrelsen hade monopol på högskolans lokalförsörjning.

Det framkom bl.a. att det saknas fora där lärare, företrädare för högskolornas lokalplanerare och fastighetsägare kan mötas för att diskutera lokalplaneringsfrågor.

Många frågor som pekas ut i forskningen om universitet och högskolor som viktiga diskuterades *inte* i eller som en följd av spelet. Spelen koncentrerades starkt på grundutbildningsfrågor. Detta är en förenkling av problematiken vid universitets- och högskoleplanering eftersom denna framför allt måste gå ut på det samtidiga uppfyllandet av högskolans tre uppgifter: utbildning, forskning och samverkan med omgivande samhälle.

Vi forskare som gjort denna dokumentation kommer från Arbetslivets bebyggelse vid Chalmers. Det är landets enda högskoleenhet för forskning och undervisning om arbetslokaler. För oss är det naturligt att analysera universitets- och högskolelokaler som arbetslokaler. Med detta synsätt blir t.ex. brukardeltagande vid planering en självklarhet som vid all arbetsmiljöplanering. Begreppet *pedagogiska rum* kan kritiseras som i viss mån mystifierande eftersom det antyder ett samband mellan rumsutformning och pedagogiska mål. Enligt vårt synsätt uppnås lärande framförallt genom mental och fysisk medveten aktivitet och ansträngning dvs. arbete. Problematiken med lämpliga högskolelokaler kan då omformuleras till att först

finna ur pedagogisk synpunkt lämpliga arbetsformer och sedan hitta en lokalutformning som stödjer dessa.

Spel och spelsimulering är en kraftfull teknik för att simulera komplexa sociotekniska system, som dels är beroende av individuella beslutsfattare, dels beroende av materiella samband i beslutsfattarnas miljö. De genomförda spelen kan karakteriseras som försiktiga övningar i denna teknik i vilka man knappast utnyttjat de möjligheter tekniken skulle kunna ge.

Summary

Background

The 1990's have witnessed an upsurge of construction in the higher education sector such as we have not seen for decades. The question is: what kind of architecture will ensure satisfactory results from an educational point of view? This was the question to which the National Agency for Higher Education sought an answer. The method adopted was to devise a premises planning game in which representatives for teachers, students and those responsible for the construction projects met to discuss the planning of university premises.

The study starts with a brief review of the facts that are known about higher education from the relevant official inquiries and research. There have been many official inquiries but not very much research in this field. As a result, there is a lack of theoretical understanding of universities and university colleges and of terminology for many phenomena in this area.

The game was designed as an important board meeting at (the fictitious) Gumstad University. The participants act the parts of the board members. The main items on the agenda are: what groups of students should have priority (young full-time students or older students supplementing their qualifications), the expansion of information technology (is this a possible solution to the shortage of teaching staff?), the orientation and nature of research (should priority be given to engineering/natural sciences or to medical and paramedical training?), external financing (should the university seek collaboration with the highly commercial City University, which has a dubious reputation or, with the help of IT, with the prestigious Harvard University?).

Games in various university towns

The game was played in five university towns, i.e. Lund, Linköping, Stockholm, Umeå and Uppsala. The participants were teachers, representatives for the universities' premises planning departments and Akademiska Hus. In Lund and Linköping the university representatives were all from the local university, while in the remaining towns they

represented a cross-section of different universities. The participants arrived at different decisions in the course of the game. However, there was broad agreement on some questions. For example, it was widely agreed that IT cannot replace teachers, but it is a valuable complement to traditional teaching. There was also broad agreement on the value of real universities as opposed to virtual ones. The effect of IT-aided teaching is that it makes the teacher more of a mentor rather than a communicator of orthodox wisdom.

A characteristic feature of the game situation as it developed in the various towns was that the players tended to address local issues at an early stage of the game. Consequently, the game situation was not fully exploited, but became a starting-point for discussions of the university's own premises. In these discussions the majority view was that IT would not affect the premises as much as was originally expected. Its main effect would be on the teachers' methods; it might reduce staff needs slightly, but it would not affect the need of premises.

Comments

The higher education reforms of the early 1990s have brought many changes in the universities, i.e. they now have greater freedom to organize their activities at the local level and to make their own arrangements regarding premises. In practice, this freedom has only been partially achieved. This is due not so much to technical barriers as to reluctance to give up deep-rooted ideas and attitudes from the days when the National Board of Public Building had a monopoly on the acquisition of university premises. It became clear that there was a lack of fora where teachers, representatives for planners of university premises and property owners can meet and discuss premises planning.

Many issues which are identified as important in the relevant research were not discussed at all either during or after the games. The main focus of the games was on undergraduate education. This represents a simplification of the universities' planning problems, since the main task of planning in this context is for the universities to execute all their three tasks, i.e. education, research and interaction with the local community, at the same time.

We, the researchers who are responsible for this documentation, work at the Department of Workspace Design at Chalmers University of Technology. This is the only higher education department for teaching and research

relating to workspaces in Sweden. To us it is natural to think of university premises in terms of work premises. We take it for granted that the users should always take part in the planning of the work environment. The term “educational spaces” may seem unnecessarily mysterious, since it suggests that there is a connection between the design of the spaces and educational objectives. As we see it, learning is mainly a question of conscious mental and physical activity and effort or, in other words, work. Consequently, the problems associated with the design of appropriate university premises can be reformulated thus: first it is necessary to adopt suitable working arrangements from the point of view of education, and then design the premises accordingly.

Games and gaming simulation are a powerful tool for the simulation of complex socio-technical systems which are dependent both on individual decision-makers and of the physical characteristics of the decision-makers’ environment. The games that were played for the purposes of this study may be described as cautious exercises in this technique which only tapped a fraction of its potential.

Bakgrund

Inledning

Inte sedan 1960- och 70-talen har det byggts så mycket för universitet och högskolor som under 1990-talet. Byggandet har framförallt gällt de nya regionala högskolorna som expanderat kraftigt, men det har även byggts för de stora äldre lärosätena. Byggnadsverksamheten för universitet och högskolor fortsätter.

Hur ska det byggas? För att få svar på denna fråga ordnade Högskoleverket och Akademiska hus en seminarierie med namnet ”Det pedagogiska rummet” våren 1999. Syftet med seminarierna var att stimulera till diskussion mellan lärare, studenter och byggnadsansvariga¹.

Behovet av förnyelse ökar i takt med att förutsättningarna förändras inom högskolan. De växande studentkullarna ser allt mer olika ut, IT-användningen ökar kraftigt liksom studier på distans. En debatt kring hur högskolornas lokaler ska användas är nödvändig ansåg Högskoleverket.

Seminarierna planerades till februari – mars i sex universitetsstäder: Lund, Göteborg, Linköping, Stockholm, Uppsala och Umeå. Seminariet i Göteborg genomfördes inte. Deltagare skulle vara företrädare för Akademiska hus, lärare från Levande pedagogers sällskap², personer från lokalplaneringsenheten och ledningen på universitetet samt forskare från Arbetslivets bebyggelse, Chalmers. De senare medverkade enbart som observatörer och deltog alltså inte i diskussionerna. De seminarier där forskarna medverkade dokumenterades med bandinspelningar.

För att debatten, som ofta berör starkt på ett lokalt plan, ska bli konstruktiv krävs också insikt i de olika parternas roller och vilka förutsättningar som finns i planerings- och byggnadsprocessen. Genom att i denna skrift sprida det som framkommit vid spelen kan diskussionen om högskolornas lokaler och högskoleutbyggnaden förhoppningsvis göras mer framsynt och nyanserad.

¹ ”Att bygga bra för bättre lärande”. Pressmeddelande från Högskoleverket 1999-02-23.

² Sällskapet har till uppgift att verka för höjning av den akademiska grundutbildningens kvalitet. Levande pedagogers sällskap, Matrikel, 1998. (Högskoleverket.) Stockholm.

Diskussionen kring utformandet av högskolelokaler ligger i linje med regeringens proposition om att höja kvalitén inom arkitektur, formgivning och design, med särskilda krav på det offentliga byggandet, som ska vara förebildligt.

Med krav på högskolornas närmande till omgivande samhälle och näringsliv, vilket betonas i ”den tredje uppgiften” förändras vidare betydelsen av högskolornas lokaler och byggnader. Litet tillspetsat kan påstås att det inte bara är verksamheten som skall öppnas mot omvärlden utan även lokalerna måste inbjuda till samverkan.

Bakgrunden till spelen, som genomförts våren 1999, är två seminarier som Högskoleverket hållit tidigare. Det första tog upp hur informations-teknologi skulle påverka den framtida högskolan och universiteten. Vid detta seminarium som hölls i Vancouver, Canada, kom även de framtida byggnaderna och rummen för högskolan att diskuteras. En fråga var hur IT skulle påverka behovet av högskolelokaler. Skulle exempelvis distansutbildning göra att universiteten behövde mindre lokaler? För att fördjupa och utveckla den del av diskussionen som tog upp högskolornas lokaler initierades ett seminarium vid Mitthögskolan i Sundsvall. Detta seminarium benämndes ”Det pedagogiska rummet” och hölls i mars 1998. Seminariet innehöll föreläsningar och gruppdiskussioner under ledning av sakkunniga. Målet beskrevs på följande sätt: ”Målet ... är att diskutera framtidens lärosalar och titeln anspelar på både det fysiska rummet i form av lärosalen och det kulturgeografiska rummet med avseende på exempelvis distansutbildning och campusbegreppet. Även planerings- och byggnadsprocessen kommer att avhandlas under seminariets två dagar.” Seminariet tog upp ämnen som livslångt lärande, betydelsen av lärosätens bibliotek och planeringsprocessen för högskolornas lokaler. Vid seminariet i Sundsvall kom många gamla föreställningar att belysas på ett nytt sätt genom att företrädare för Akademiska hus och lärare fick tillfälle att diskutera lokalfrågor i lugn och ro och på neutral ort.

Namnet ”Det pedagogiska rummet” kom även att användas för spelen våren 1999. Vi vill betona att det inte bara finns *ett* pedagogiskt rum utan titeln är öppen och ger möjligheter till många tolkningar. Begreppet *rum* kan här förstås på olika sätt, t.ex. fysiskt eller socialt, statiskt eller dynamiskt. En statisk tolkning kan avse rummets *objektsdimension*. Denna har att göra med det arkitektoniska rummets konkreta egenskaper med avseende på t.ex. pedagogiska målsättningar. En dynamisk tolkning kan avse rummets *processdimension* och fokuserar t.ex. pedagogiska konsekvenser av de processer som skapar, upprätthåller och utvecklar arkitektoniska rum. De arkitek-

toniska rummens objektsegenskaper är inte objektiva i den bemärkelsen att de påverkar alla människor på ett likadant vis. Människors relation till en miljö genom medverkan eller brist på medverkan i de processer som är knutna till rummet påverkar i hög grad hur rummet uppfattas av olika personer.

Bakgrunden till de spel som denna skrift dokumenterar är att det efter seminariet i Sundsvall fanns en önskan hos utvecklingsavdelningen vid Högskoleverket om att finna vägar för att fortsätta de diskussioner som initierats där. Vid seminariet i Sundsvall deltog inga representanter från högskolornas enheter för lokalplanering vilket man på utvecklingsavdelningen vid Högskoleverket ville ändra på i de nya spelen.

Innan spelen genomfördes hölls en rektorskonferens där spelet prövades för första gången. Spelet modifierades något efter konferensen. Då rektorerna kom från flera olika högskolor blev de lokala frågeställningarna ej framträdande. Vid rektorskonferensen kom arbetsgrupperna också längre med de ekonomiska beslutsunderlagen i spelet än vad som kom att bli fallet senare. Detta sannolikt beroende på att de inte hade en gemensam högskola och att rektorerna i sitt dagliga arbete hanterar ekonomiska beslutsunderlag liknande dem som finns i spelet. Någon dokumentation gjordes inte av rektorskonferensen, då en sådan eventuellt skulle kunnat hämma diskussionerna.

Innan vi går in på det aktuella spelets uppläggning och genomförande vill vi ta upp något om kunskapsläget beträffande universitets- och högskoleplanering som det kommer till uttryck i tidigare utredningar och forskning.

Utredningar och forskning om universitet och högskolor

Universitet och högskolor har varit föremål för många utredningar, men i mindre utsträckning för forskning. Detta ger sig till känna i att det i stor utsträckning saknas teorier om universitet och högskolor och därmed även saknas begrepp för att beskriva och diskutera väsentliga förhållanden inom högskolevärlden.

Nuvarande högskoleorganisation är till stor del ett resultat av 1968 års utbildningsutredning (U 68), som lade fram sitt slutbetänkande SOU 1973:2 *Högskolan*. Detta innehåller en kortfattad översikt av tidigare offentliga utredningar angående högskoleutbildning. Bland U 68:s viktiga förslag, som genomfördes genom 1977 års högskolereform, är *breddningen av högskolebegreppet, de yrkesförberedande utbildningslinjerna*

och de nya *regionala högskolorna*. U 68 anger som skäl för lokalisering av nya högskolor till 14 orter/ortspar framförallt att öka rekryteringen av studenter från dessa regioner. Utredningen diskuterar också högskolans betydelse för regional stimulans. Utredningen framhåller att denna stimulans bl.a. består i att fler högskoleutbildade med viss utbildning tillförs den lokala arbetsmarknaden. Utredningen diskuterade grundutbildningens forsknings-samband. Härvid framkom att utredningen förutsåg en koncentration av forskning och forskarutbildning till i huvudsak de sex universitetsorterna, medan de regionala högskolorna i huvudsak skulle bedriva grundläggande högskoleutbildning. Utredningen framhöll att det finns olika syn på forskning, från en snäv syn på forskning som en förhållandevis exklusiv verksamhet till en bredare syn på forskning som olika former av systematiskt sökande efter nya kunskaper, vilket kan förekomma i viss mån även i grundläggande högskoleutbildning. Problemororienterad undervisning, framhöll utredningen, närmar sig till sin karaktär forskarutbildning och forskning. Den problemorienterade undervisningen ställer också, underströk utredningen, speciella krav på lokalerna bl.a. i form av tillgång till grupp-arbetsrum.

Nästa stora förändring av högskolesystemet kom i och med regeringens proposition 1992/93:1 *Universitet och högskolor – frihet för kvalitet*. Utbildningsministern framhöll att universitet och högskolor inte längre skulle vara en utlöpare av statsmakten utan skulle inta en mer oberoende ställning i förhållande till regering och riksdag. Propositionen föregicks av Ds 1992:1 *Fria universitet och högskolor* och SOU 1992:1 *Frihet Ansvar Kompetens Grundutbildningens villkor i högskolan* och SOU 1992:44 *Resurser för högskolans grundutbildning*.

Också beträffande universitetens och högskolornas lokaler gäller att det finns många utredningar (främst från Byggnadsstyrelsen), men litet forskning. Bland den forskning som finns är det projekt om kunskapsintensiva organisationers arbetsmiljö, som inleddes av Jan Ahlin och Bengt Etzler vid arkitektursektionen på KTH 1992 och fullföljdes av Bengt Etzler vid Institutionen för arbetsvetenskap vid Högskolan i Luleå. I slutrapporten analyseras två högskolebyggnader från omkring 1970, nämligen Södra huset vid Stockholms universitet och Arkitektursektionen vid KTH samt två teknikparker från slutet av 1980-talet nämligen Electrum i Kista och Aurorum i Luleå. Perspektivet är i huvudsak arkitektoniskt. Framställningen innebär en systematisk genomgång av olika aspekter på olika planeringsnivåer. Slutsatser dras om verksamheternas krav och lämpliga

arkitektoniska utformningar. Slutrapporten innehåller också en genomgång av tidigare studier inom problemområdet (Etzler, 1995).

Vid Avdelningen för byggnadsplanering, CTH, fanns en forskargrupp ledd av Claes Caldenby. Denna inriktade sig på universitetens och högskolornas arkitektur i forskningsprojektet ”Universitetet och staden”. Viktiga frågeställningar var bl.a. hur universitet och högskolor samverkar med den omgivande staden, universitetsbyggnaders identitet och *kunskapens arkitektur*, som bl.a. handlar om hur föreställningar om undervisningens och forskningens innehåll och organisation kommer till uttryck i byggnaderna. Claes Caldenby framhåller att litteraturen i ämnet är förvånansvärt sparsam. Han har själv givit ut *Universitetet och staden. Inför fältstudier!* (1994). Studien är främst en kunskapsöversikt byggd på tillgänglig litteratur och ett försök att strukturera ämnet och urskilja ett antal historiskt etablerade bebyggelsemönster för universitet, särskilt i förhållande till den stad där de ligger.

Studier av högskolornas arbetsmiljö är förhållandevis sällsynta. Ett av undantagen är utställningen *Din högskola* (1972). Den gjordes för att väcka debatt och finna former för brukarinflytande och turnerade runt på högskoleorterna 1972–74. I utställningen presenterades dels gången i den statliga planeringen av högskoleutbyggnader, dels ett resonemang om högskolans plats i samhället med uppgift att verka för kunskap och kultur.

Jan Ahlin har genomfört arbetsmiljöstudier vid Stockholms universitet. Dessa finns sammanfattade i en artikel i *Nordisk arkitekturforskning*. Artikeln innehåller också källhänvisningar till några av de viktigaste statliga utredningarna m.m. som berör högskolorna och deras lokalförsörjning. (Ahlin, 1996)

Studenthälsövsorganisationerna i Göteborg och Uppsala tog under 1982 initiativ till forskningsprojektet *Hälsorisker i studiemiljön*. Skälet var företrädesvis att en djupare analys av tänkbara riskfaktorer inte tidigare hade presenterats trots att statliga utredningar arbetat fram två betänkan den i ärendet. Rapporten gav en ökad insikt om väsentliga förhållanden under utbildningstiden och pekade på ett antal faktorer, vilka rimligen måste påverka studenternas förmåga att fullfölja sina studier. Dessa insikter borde enligt forskarna utnyttjas av utbildningsadministratörer och pedagoger inom universitet och högskolor. (Eriksson & Larsson, 1986)

Jan Ahlin ingick i en expertgrupp, som tog fram underlag för en informationsskrift från Statliga sektorns arbetsmiljönämnd *Lokalplanering och arbetsmiljö* (1995). Skriftens syfte är att informera om hur arbetsmiljöfrågorna ska behandlas i den statliga lokalförsörjningen efter Byggnads-

styrelsens upphörande. I den nya situationen hyr myndigheterna (och högskolorna) sina lokaler från statliga och andra fastighetsägare. Skriften handlar om hur lokalplaneringen ska organiseras för att bl.a. målet bra arbetsmiljö ska uppfyllas. Skriften tillkom innan Byggnadsstyrelsens upphörande och kunde därför inte grundas på några empiriska undersökningar av hur lokalplaneringen går till i den nya situationen.

Vid HSS99-konferensen i Falun den 17 – 18 mars 1999 presenterades över 50 vetenskapliga papers om samarbete mellan högskola och samhälle, dvs. hur högskolorna ska tolka och fullgöra ”tredje uppgiften”.

Bland internationella arbeten bör nämnas det pionjärbete som genomfördes av Christopher Alexander vid Berkeley i början av 1970-talet avseende ombyggnad av University of Oregon. Detta är ett av de få arbeten som tar upp kvalitativa frågor avseende högskoleplanering och betonar lärares och studenters medverkan i planeringsprocesserna. (Alexander, 1975)

Spelens uppläggning och innehåll

De aktuella spelen tillkom i samarbete mellan Högskoleverkets utvecklingsavdelning och Akademiska hus AB. Utvecklingsavdelningen ville fortsätta efter Sundsvallsseminariet och se hur diskussionen kunde utvecklas. Avsikten var att bredda och fördjupa diskussionen för att höja nivån på diskussioner om högskolans lokaler. Det fokus på kvadratmeter och ytor som också måste finnas avsåg utvecklingsavdelningen se om det gick att utveckla till att också omfatta pedagogiska aspekter. Vidare bedömdes lokalplaneringen spegla ett lärosätes strategiska planering. Man ville få deltagarna att tillsammans skapa en helhetslösning. Genom att inkludera personer från olika grupperingar hoppades Högskoleverket att deltagarna skulle se utöver sina egna ramar och förstå övriga aktörers ställningstagande och förutsättningar.

Akademiska hus blev samarbetspartner på de olika högskoleorterna och sammankallade där berörda från rektorskanslier och lokalenheter. Högskoleverket kallade lärare från Levande pedagogers sällskap. Följande orter ingick i planen för spelen:

- v. 7 Lund
- v. 8 Göteborg
- v. 9 Linköping
- v. 10 Stockholm
- v. 11 Uppsala
- v. 12 Umeå

Spelet syftade till att beslutsfattare inom universiteten, lokalplanerare och företrädare för Akademiska hus i en spelsituation gemensamt skulle få lösa lokalplaneringen vid ett fiktivt universitet. Spelet beskrevs som ett ”epokgörande styrelsemöte” vid det fiktiva universitet i Gumstad. Styrelsemötet skulle resultera i ”en strategisk plan för universitetets verksamhet med särskild tonvikt på dess lokaler”. De roller som anvisades var ordförande och ledamöter.

Universitet i Gumstad skulle år 2000 bestå av 15 000 helårstudenter och 3 000 anställda. Utbildningen skulle omfatta 55 program och 250 kurser. Lokalytan för universitet skulle vara på 170 000 m² och årsomslutningen 1,7 miljarder kronor.

Underlaget för styrelsens arbete bestod av en presentation av universitetet och det utbildningspolitiska läget samt en PM från en arbetsgrupp. Vidare fanns i speldokumentet ett omvärldsscenario, en beskrivning av det fiktiva universitetet och ett regleringsbrev. Den PM som ingick i spelet beskrev olika nyckelområden och strategiska vägval för Gumstad universitet. De nyckelområden som identifierats var:

- ” – Studentgrupper: Vilka satsar vi på?
 - IT-expansion: en lösning på lärarbristen?
 - Forskningens inriktning och art framöver
 - Externfinansiering, Det Globala Kemiföretaget AB: Ett tveeggat svärd.
 - Företagsekonomins framtida ställning: Harvard eller Vårdby?”

PM:en gick igenom dessa nyckelområden. Under rubriken ”Studentgrupper” beskrevs två grupper. Den ena är de traditionella studenterna som studerar på heltid och dagtid. De eftersträvar arbetsförhållanden och lokaler som så mycket som möjligt påminner om förhållandena vid ett vanligt förvärvsarbete. Den andra är huvudsakligen deltidsstudenter över 25 år. De använder högskolan på kvällar och helger samt ibland också lokaler på annan ort. Denna grupp önskar tillgång till högskolornas lokaler och undervisning på alla möjliga ofta udda tider och platser. I spelunderlaget talades om *ubikvitetisk* utbildning som ett generellt studentkrav. Under denna rubrik diskuterades också rekryteringsproblem och att prioriteringar mellan ämnen, lokaler och teknik nu var ett måste.

IT-expansionen berörde till vilken grad Gumstad universitet skulle förlita sig på teknikutveckling för att avhjälpa lärarbrist.

Under rubriken forskningens inriktning beskrevs två val. Det ena mellan

utökad grundutbildning eller forskning och det andra mellan frontlinjeforskning och meriteringsforskning. Ett problem som belystes var konflikten mellan grundforskning och tillämpad forskning och de finansieringsfrågor som hänger samman med dessa.

Externfinansiering genom avtal med Det Globala kemiföretaget beskrevs som problematiskt då det innebar ”maktförskjutning” inom den naturvetenskapliga och tekniska fakulteten. En sådan inriktning skulle innebära en dominerande kemiinstitution.

Frågan om företagsekonomins ställning och inriktning var kopplad till ett val huruvida Gumstad universitet skulle satsa på ”Vård på entreprenad” eller den rådande inriktningen på corporate finance. Vidare om man skulle vidareutveckla den kontakt som tagits med Harvard Business School. Gumstad kommun var intresserade av satsningen på ”Vård på entreprenad” och var villig att skänka mark till en utbyggnad av universitetet.

Vidare togs frågan om ett eventuellt samarbete med det så kallade Cityuniversitetet upp. En verksamhet som behövde stärka sitt renommé och önskade kunna ge universitetspoäng och samtidigt kunde generera intäkter för Gumstads universitet.

Genomgången i PM:et avslutades med en presentation av tre vägval. Det första var en fråga om ett samarbete skulle etableras med Cityuniversitet. Det skulle innebära fler lokaler men samtidigt en risk om kvalitén i Cityuniversitetets insats i grundutbildningen inte kunde garanteras.

Det andra berörde huruvida man skulle inleda samarbete med Harvard. Det skulle medföra ett behov av investeringar i lokaler, informations- och kommunikationsteknologi. Vidare konstateras att detta sannolikt skulle ge ett gott rykte och öka möjligheterna till externfinansiering.

Det tredje vägvalet var frågan om satsning på ”Vård på entreprenad”. Universitet skulle kunna öka sina lokalresurser, men riskerade samtidigt att tappa forskare från företagsekonomiska institutionen på grund av ändrad inriktning på verksamheten.

Styrelsens beslut ska presenteras i form av en övergripande strategi, budget och förklaring till budgeten. För att formulera budgeten finns en Excel-fil bestående av resultaträkning för år 2000 och budget för 2001. Resultaträkningen för 2000 är bara med som bakgrund. Inputsvariabler som påverkar inkomsterna (statsanslaget) 2001 är antalet studenter inom humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen och naturvetenskap-teknik. Statsanslaget är mer än dubbelt så högt för de senare jämfört med de förra. Inputsvariabler som påverkar utgifterna är personal-, lokal- och driftskostnader.

Varje spel skulle inledas med att deltagarna fick cirka 40 minuter på sig att läsa igenom materialet. Därefter skulle de delas in i grupper/styrelser, som diskuterade underlaget och fattade beslut om vilken utveckling det fiktiva universitet skulle ta. Spelresultatet, den strategiska planen, skulle redovisas i form av en övergripande strategi, en budget och en förklaring till budgeten. Efter överläggningarna i grupperna skulle alla återsamlas och presentera sina val och beskriva på vilka grunder besluten fattats.

Spelen på olika orter

Lund 1999-02-17

Det första spelet hölls i Lund. Representanter från Lunds universitet inklusive Lunds tekniska högskola samt Akademiska hus deltog. Det var ungefär lika många lärare från Levande pedagogers sällskap och lokalplanerare närvarande.

Johannes Hylander gick igenom spelet och förklarade att målet var att få en debatt om vilka lokaler som behövs i den framtida högskolan. Deltagarna delades därefter in i två grupper, som vardera utsåg en levande pedagog till ordförande. Varje grupp hade ungefär lika många representanter från varje yrkeskategori. Forskarna från Chalmers följde diskussionen i grupp 1.

Grupp 1

Gruppen valde på ordförandens förslag att i tur och ordning gå igenom spelhandlingens fem nyckelområden.

Studentgrupper

De två studentgrupper som beskrivs i spelet ansåg gruppen stämde med deras eget universitets verklighet. Båda grupperna finns men är inte så olika. Frågan ställdes om man kan bli bra på båda grupperna eller om vissa universitet kommer att ta hand om den unga/traditionella gruppen (20–25 åringarna) medan andra tar 25–65-åringarna.

Man diskuterade även att det finns en konkurrenssituation om studenterna med rekryterande företag. Det resulterar i att man måste kunna tillhandahålla utbildning andra tider på dygnet än vad man gör idag. Finns det en vilja att öka andelen äldre studerande, dvs. fler än dagens 20 %? Kanske måste universitetet ta in fler yrkesarbetande studenter för fortbildning. Om arbetslösheten minskar, vilken blir då effekten på antalet sökande? Vad ska universitetet satsa på om antalet sökande minskar?

Gruppen var överens om att universitetet inte kan bli lika bra på alla forskningsområdena. Det är framförallt en ekonomisk fråga. Däremot kan man bli bra på att tillgodose olika individers behov. Att ha både katederundervisning och undervisning via nätet skulle inte vara svårt att genomföra.

Frågan var istället om det är ekonomiskt möjligt. ”Har vi råd att vara flexibla?” undrade någon i gruppen.

Gruppens slutsats blev att studentgrupperna kan de klara av, förutsatt att det inte blir för dyrt.

IT-expansion och lärarbrist

De föreslagna alternativen till IT-expansion tyckte gruppen pekade på att antalet elever per lärare bör öka. Men det konstaterades direkt att mer teknik inte innebär färre lärare. Föreläsningar på nätet och lärare som skriver böcker är inte det ett alternativ, undrade någon. Svaret blev att man inte kan ersätta lärarna men däremot formerna för undervisning. Det är slöseri med resurser att bara låta lärare föreläsa.

Den sociala träningen, kreativitetsskapandet i mötet mellan människor, ansåg en av pedagogerna var det väsentliga. Det kan vara ekonomiskt fördelaktigt med exempelvis mentorskap, samvaro mellan studentgrupper och basgrupper som gör mycket utan lärarnärvaro – men lärarna behövs som ett kitt. Det är i hög grad en organisatorisk fråga, där bibliotek, grupp rum och samlingslokaler spelar en viktig roll.

Frågan ställdes om det är teknikutvecklingen som ska avhjälpa lärarbristen. Men det tyckte inte gruppen. Den är bara ett komplement. Hur kan man då minska lärarkostnaderna? En av lärarna konstaterade att om han hade ”sluppit krypa in i kopieringsapparaten en gång per dag. Det går åt mycket tid till att göra annat än det jag är utbildad till.” Ett exempel på hur man kan minska kostnaderna gavs. KTH, Södertörn och Visby har videostudioföreläsningssal, vilket innebär att en föreläsare ambulerar mellan de tre högskolorna.

Gruppen valde att satsa på IT-utbyggnad, men med båda de givna alternativen.

Gruppen kom in något på en budgetdiskussion i samband med Kemi-företagets donation. Man var positiv till sponsring för gummiforskningen, men tyckte att det var viktigt med åtminstone ett symboliskt fakultetsanslag.

Vårdutbildningens vara eller icke vara

Vårdutbildningen diskuterades utifrån att utbildningsdepartementet inte säger något om den samtidigt som kommunen vill satsa. En av deltagarna föreslog att ha en stark vårdsektor och samtidigt en stark och avantgardistisk naturvetenskaplig-teknisk sektor. Samtidigt fick gruppen veta att det fiktiva universitetet i Gumstad i sin närhet har flera högskolor med vårdutbild-

ning. Det skulle kunna innebära att något annat universitet tar hand om vårdutbildningen.

Att kommunen skänker mark till en nybyggnad konstaterade man var försumbart. Inte heller kan vård och gummi kombineras i samma lokaler, då gummiforskning är laborativ medan vård kräver andra typer av lokaler. Den befintliga vårdbyggnaden ansågs bli alltför dyr att bygga om till gummiforskning.

Ytterligare en nackdel med vården tyckte gruppen låg i att det skulle bli svårt att få in den i campustanken i och med att högskolan ligger 10 km utanför stan. Röster höjdes för att ta bort vårdutbildningen och det blev gruppens beslut att låta andra högskolor ta hand om vårdutbildningen.

Företagsekonomi på Gumstad?

Utifrån företagsekonomins situation funderade gruppen på vad de olika lösningarna skulle innebära. Att sälja ut grundutbildningen i företagsekonomi skulle frigöra yta. Samtidigt konstaterades att det är farligt att inte ha studenter.

Frågan ställdes om hur lång tid det tar innan alternativet Harvard ger intäkter. Alternativet Cityuniversitetet skulle ge intäkter direkt. De kvarvarande lärarna i företagsekonomi går till Cityuniversitetet och stärker kompetensen där.

Beslutet blev att samarbeta med Harvard och samtidigt ha en arbetsgrupp med Cityuniversitetet.

Lokaler

Ett par gånger under seminariet kom gruppen in på lokalerna bl.a. när det diskuterades hur man skulle kunna minska utgifterna. Någon föreslog att använda lokalerna en större del av dygnet – ett sätt att optimera lokal-användningen. Gruppen diskuterade även om det var möjligt att ha färre egna rum för de anställda. Lokalplanerarnas erfarenhet var att det är svårt att ta lokalyta från institutioner och svårt att sätta två personer i ett rum.

Vid ett tillfälle diskuterades deltagarnas eget universitet. Då kom faktiska situationer att diskuteras som t.ex. att det är dåligt utnyttjande av gemensamma undervisningslokaler och därmed har man ett stort ekonomiskt underskott. Statistik visar att de institutionsegna lokalerna används mest mellan 8 och 17. Några av institutionerna hyr dessutom ut sina lokaler sommardag.

Gruppen diskuterade även vilka lokaler man skulle vilja se i en strategisk satsning på högskolans lokaler. Det höjdes röster för att få riktigt stora rum

och många små rum. Generella lokaler var inte målet. ”Det är inte lika många välutrustade datasalar vi behöver utan ett mindre antal specialutrustade rum med kraftfulla datorer”. Ett annat sätt skulle kunna vara att dela lokaler för att minska kostnaderna. Men då måste servicenivån vara hög för att undvika de konflikter som det fanns erfarenhet av i gruppen. Gemensamma lokaler innebär alltför ofta att ingen tar ansvar för den dagliga servicen i en lokal.

I diskussionen om lokaler blir de olika yrkesgrupperna tydliga. Tydligt blir även det faktum att man inte har något gemensamt forum för att diskutera kring lokaler. Fastighetsägaren säger att de ger verksamheten de lokaler de vill ha och kan betala för. I pedagogernas åsikter kan man höra att det saknas förståelse för de olika verksamheterna. Lokalplanerarna verkar sitta mitt emellan och referera till vad som dimensionerar en lokal och ”orimliga” krav från lärare. Alla var överens om att man måste hitta ett forum för att fortsätta diskutera kring rum/lokaler.

Slutdiskussion

I slutredovisningen framkom att det varit svårt att komma fram till lokalfrågorna, när man diskuterade det fiktiva universitetet. Desto lättare hamnade man i sin egen verklighet. Någon pekade på att diskussionen om det egna universitetet visat på att olika ämnen har olika behov av lokaler. En person ställde frågan om det finns några forskningsresultat kring pedagogik, lokaler och ny teknik. Svaret blev att det här seminariet kanske blir embryot till att frågorna kommer att tas upp i forskning.

Det som blev avslutningens viktigaste och allvarligaste fråga var vad det pedagogiska rummet är för något. Hur passar IT in i det pedagogiska rummet? ”Burkade” föreläsningar passar inte in i det pedagogiska rummet hävdade pedagogerna. Någon definierade det pedagogiska rummet som en kedja av rum. Det vill säga hela studentens studietid är ett lärande och det äger rum i föreläsningssalen, korridoren, kaféet, studentrummet och så vidare.

Gruppernas förslag Lund 1999-02-17

Grupp 1

- Studentgrupperna
 - satsar på båda.

- IT lösningen
 - båda alternativen ska finnas.
- Forskning
 - satsar brett,
 - har tagit intryck av diskussionerna kring universitetens bildningsansvar.
- Externfinansiering
 - fortsätter att utveckla de goda kontakterna med den närliggande gummikemiindustrin.
- Företagsekonomi
 - satsar ej på vård på entreprenad,
 - stimulerar samarbetet med Harvard.
- Vårdutbildningen avvecklas, grannskolorna har tillräcklig kapacitet.
- Lokaler, diskussionen kom mest att handla om storleken på rum.
- Kommunens bidrag i form av en tomt ansågs marginellt.
- Campustanken viktig.

Grupp 2

- Studentgrupperna
 - satsar på fler studenter inom naturvetenskapliga sektorn,
 - fler gymnasielärostudenter,
 - viss satsning på vårdutbildning för att möta sökandetrycket.
- IT expansion
 - väljer det första alternativet dock utan att betala för antenner eller dylikt,
 - IT ger inte billigare utbildning utan möjligtvis lägre lokalkostnader, då färre elever behöver närvara på campus.
- Forskning och företagsekonomi
 - Satsar på normalvetenskap på bredden med tre spetsområden
 1. Gummiforskning med nya professorer,
 2. Teknik och naturvetenskap får ytterligare ett spetsområde med professor,
 3. Fortsatt satsning på företagsekonomi via Harvard, professorerna återbesätts.
 - För att få ekonomi i företagsekonomiska satsningen inleds ett samarbete med Cityuniversitetet men med en kvalitetssäkrad utbildning.
- Externfinansiering via fortsatta kontakter med gummikemiföretaget.
- Campustanken central.

Linköping 1999-03-04

I Linköping kom seminariedeltagarna från Linköpings universitet, såväl Campus Valla som Campus Norrköping, samt Akademiska hus. Deltagarna delades in i två grupper. Forskarna från Chalmers följde diskussionen i grupp 1.

Grupp 1

Gruppen började med att diskutera hur man skulle gå till väga. Det talades om att utgå från ”riktiga grundvärden” avseende bl.a. lärartätheten. Vad ska universitetet satsa på utifrån de givna förutsättningarna? Vilka studenter får vi in i systemet? Vilket universitet vill vi ha? Vilken utbildning ska vi satsa på? Detta var några av de frågor som ställdes.

IT ett komplement till mentorskap

Det finns en övertro på att IT minskar lärarbehovet ansåg gruppen. Det är istället tvärtom! Undervisningen individualiseras mer när IT ökar. Det innebär att fler lärare behövs och lärartiden är det som kostar mest. Lärartid kontra IT-tid, det är inte utbytbara enheter utan möjligtvis komplement. En distansutbildning via IT kan inte äga rum om det inte finns en dialog med en lärare.

Glöm inte att IT-utvecklingen sker väldigt snabbt, därför minns vi tabbarna ”som igår”. Men det är en väsentlig del av dagens undervisning! Dock ska man akta sig för avarter. Inspelade föreläsningar ansåg gruppen vara en sådan.

Om det virtuella rummet inte kan användas för att utveckla Gumstads universitet, kan det reella rummet istället vara det vi ska satsa på? Ja, svarade gruppen. Det kan vara en konkurrensfaktor om man kopplar det till att ge studenterna möjlighet att vara mer aktiva i sin inläring och dessutom till mötet mellan människor.

Svenska språket saknar en terminologi, som finns i engelskan. Undervisningen måste gå från *teach* till *learn* – det innebär att läraren måste arbeta med studenternas egen inläring. Andra strukturer måste till om lärarna ska vara mer som mentorer till eleverna. Det måste finnas en plats att komma till och möta sin lärare förutom i lärosalen. Det måste finnas flexibla undervisningsformer.

Universitetets inriktning

Gruppen ansåg att eftersom Gumstad universitet tappat två av sina spetskompetenser behövdes det en ny stark inriktning. Bra personal är en viktig

faktor som bidrar till att locka studenter och göra universitetet konkurrenskraftigt, ansåg några. Att ha en klar omvärldsbild och veta vad de närliggande universiteten/högskolorna gör är viktigt för att inte tappa studenter. Samtidigt kunde gruppen ta del av det faktum att efter 2004, när fyrtioalisterna gått i pension, kommer behovet av språklärare att vara skriande.

Gruppen konstaterade sedan att IT-utveckling av kurser inte var något de behövde bekymra sig om, ”det finns redan på nätet”. Universitetet måste istället satsa på att koncentrera universitetet till några få kraftfulla områden där de vet att de är framgångsrika. Det bidrar till att man kan rekrytera bra studenter och att det finns ett sökandetryck. Samtidigt måste man utveckla viss verksamhet.

Förslag och genomförande

Som en sammanfattning tog gruppen beslut om att satsa på Gummiforsk-kemi-teknik ”Gummiteknikingenjörer”, lärar- och vårdutbildning. Det man valde att tona ner var företagsekonomi. En ny satsning beslöts att göras på språk och att där bygga upp något unikt. Utbildningstrategin är en pedagogik med mentorer och IT som komplement. Absolut inga inspelade föreläsningar, däremot ska studenterna öka sitt eget lärande med läraren som mentor.

Efter sammanställningen av förslaget ställde någon frågan om vilka stora investeringar man ser framför sig för att förverkliga idéerna. Det måste finnas en möjlighet till spontana ”face-to-face”-möten. Det ska vara rekryteringsargument för att få både duktiga studenter och duktiga lärare. Det är även viktigt med ett fint campus påpekade någon – se på vår nya fräscha byggnad, den attraherar studenter.

Vilken typ av mötesplatser vill ni som pedagoger se, frågade en representant för Akademiska hus. En pedagog refererade då till de avslappnade mötesplatser, läsplatser som små oaser, som man planerat i en aktuell nybyggnad. Omgivningarna är viktiga ”här i Linköping finns bara gräs”.

Den ekonomiska begränsningen innebär att det istället är närvaron på campus vi kan konkurrera med. Alla ”verktyg” måste finnas på campus. Man ska kunna sitta på campus och chatta med studiekompisar på Harvard för att sedan gå och spela innebandy med kompisar här. Det ska vara lönsamt och inne att komma till campus. Det är en viktig satsning!

Ekonomiska förutsättningar

Här kom gruppen in på att försöka hitta de ekonomiska möjligheterna till att förverkliga förslaget. Man konstaterade att den höga andel lärare som

Gumstad har i spelhandlingen faktiskt kan minskas. Det föreslogs att minska antalet anställda med 500 så sparar man 150 miljoner. De pengarna kan istället läggas på lokalerna och på att skifta fokus från vissa ämnen till andra. Nyanställning av kvalificerade lärare bedömdes kosta 50 miljoner. Då ställdes frågan till Akademiska hus: ”Hur mycket kvalitet får vi för 100 miljoner?” Svaret blev en motfråga: ”Vad vill ni satsa på?”

Gruppen tyckte det var viktigt att satsa på dels en uppfräschning av befintliga lokaler men även nybyggnad av en ”eye-catcher”. När gruppen kommit in på frågor om vad man ville ha gled diskussionen snabbt över på det egna universitetet. Plötsligt blev motsättningar, men även samstämmigheten, framträdande. Kanske saknas ett forum för lokal-diskussion och i samband med spelets genomförande gavs lärare och lokalplanerare för första gången möjligheten att diskutera dessa frågor.

Forum för lokaler på universitetet?

En av pedagogerna undrade hur man kan ha byggt salar som det inte går att undervisa i. Akademiska hus frågar/påstår: ”Mycket är väl som ni vill ha det(?)”. Institutionerna har med deltagare när det ska byggas om. Pedagogerna svarar att det vet jag inte, jag har aldrig blivit tillfrågad. Uppenbart finns ett gap mellan brukare och lokalplanerare. Hur ska vi lösa det på ett bättre sätt, frågar någon. Det finns många exempel på hur det inte borde fungera.

Vilket forum ska vi ha för detta? Hur kan vi börja kommunicera? Hur får vi igång ett samtal kring lokaler och verksamhet? Krittavla eller whiteboard – det är en klassiker! Men hur kommunicerar vi inom universitetet? Idag finns inget forum utan istället har man arbetat i ett antal smågrupper vid varje byggprojekt.

Någon föreslår att ha en levande pedagog anställd på heltid för att delta i varje projekt. En person som ständigt kan föra fram brukarperspektivet, från första diskussionen till färdigställandet av lokalen. Det visar sig att man i det alldeles aktuella ”B-husets” ombyggnad har haft med pedagoger i hela processen och de inblandade verkar ha fullt förtroende för hur det gått till.

Lokalplanerarna hävdar att man alltid har pedagoger med i processen, men att det även finns vissa generella normer satta från universitetets sida t.ex. beträffande elstandard i kontorsrum m.m. Men ”Vi måste lära oss att bli goda beställare!” konstateras det. Nyttjaren måste vara aktiv i processen och lokalplanerarna måste lära sig att ställa rätt frågor. Att medvetandegöra våra olikheter och olika perspektiv.

Pedagogerna fortsätter att påpeka hur deras vardag faktiskt ser ut i klassrummet och efterfrågar en helhetssyn i processen och genomförandet.

Akademiska hus förklarar att de vill arbeta närmare institutionen och lokalplanerarna hävdar att det finns en helhetssyn.

Då säger en lokalplanerare: ”Det går inte att göra en sal som alla kan ha”. Det är alla rörande överens om. Man konstaterar att det är precis tvärtom det ska vara. Det måste finnas ett brett spektrum av olika sorters lärosalar! Sedan får lärarna själva boka in den sal de behöver för just den föreläsningens behov.

Diskussionen blev ännu mer intensifierad kring detaljfrågor inom det verkliga universitetet och behovet av ett fortsatt forum blev påtagligt! Diskussionen avbröts först när den andra gruppen återvände för att gruppredisningen skulle kunna börja.

Slutdiskussion

Man diskuterade om de ”burkade” föreläsningarna. Det är en gammal och förlegad idé enligt flera av de närvarande. Man ville använda IT som ett komplement till undervisningen, men menade även att det kostar mycket i drift och underhåll.

En ekonomisk satsning måste även synas utåt, så att studenterna kan se att det satsas. Fina lokaler och bra lärare sprider sig snabbt och blir argument för att välja högskola.

Gruppernas förslag Linköping 1999-03-04

Grupp I

- Koncentrerar verksamheten för att ha spetskompetens och därigenom få god studentrekrytering.
- Vård- och lärarutbildningen får resurser.
- Företagsekonomi avvecklas.
- Ett nytt område kring ett språkcentrum för moderna språk byggs upp. En del av satsningen blir pedagogik. Ska integreras med övriga utbildningar för att ge internationell bredd.
- IT ska tas tillvara genom flexibelt lärande och distansutbildning.
- Lärarrollen blir mer mentorlik.
- Internationellt inflytande gör att viss kunskap kommer att inhämtas via nätet. Universitetet kommer själv att ge sådan inom sina spetskompetenser.
- Avveckla för att utveckla! 500 anställda ska på sikt bort. Det ger pengar att satsa på lokaler, ny lärarkompetens och ny satsning på teknik.

Grupp 2

- Fokusering. ”Man kan inte syssla med allt.” ”Utnyttja den specialistkunskap som finns”. Satsar på:
 - civilingenjörer,
 - magisterexamen, företagsekonomi och värdeekonomi,
 - grund- och gymnasielärare,
 - företagsekonomiska institutionens duktiga doktorer och docenter övertar de avgående professorernas roll.
- Forskningsområden
 - största styrkan gummiforskningen får fortsatt förtroende,
 - företagsekonomi ska återuppbyggas,
 - nytt grepp blir pedagogiken där universitetet ska profilera sig, även i grundutbildningen.
- Styrkor
 - frontlinjeforskningen är gummikemin,
 - lärarutbildningen med pedagogik och IT,
 - ekonomiinstitutionen utnyttjar samarbetet med Harvard.
- Studentprofiler
 - öka andelen kvinnliga sökanden till teknikutbildningarna,
 - öka andelen män till lärarutbildningen,
 - stor satsning på att locka elever över 35.
- IT
 - egen profilering genom att kombinera IT-verktyg med pedagogik och bygga upp nätverk av grupper både på och utanför universitetet,
 - hög IT-kompetens på de utexaminerade lärarna.
- Ingen satsning på Cityuniversitetet eller vård på entreprenad.
- Öka kostnaderna för lokaler genom en medveten satsning på kvalitet.
- Avveckla vårutbildningen.

Stockholm 1999-03-10

En stor skillnad mellan seminariet i Stockholm och de två tidigare var att det endast fanns två representanter för Levande pedagogers sällskap närvarande. Resterande deltagare tillhörde byggnadsenheterna vid de olika högskolorna. Ytterligare en skillnad var att det fanns representanter från nio olika universitet och högskolor. Vid de tidigare seminarierna fanns endast representanter för ett universitet på orten representerade.

Johannes Hylander presenterade bakgrunden till spelet. Han förklarade att spelet behandlar frågor på generell nivå. Tanken är att se vad som händer när IT blir ett vardagligt verktyg i undervisningen och att se vad som händer när nya studentgrupper kommer till högskolan. Ytterligare en fråga är vad en expansion inom högskolan får för effekter på lokalerna. ”Strategivalet har betydelse för hur universitetet ska se ut, därför är det en intressant vinkling att låta styrelsen ta beslut.”

Spelledningen påpekade att beslutsunderlaget är viktigast och att det finns ett budgetverktyg. Grupperna rekommenderades att inte lägga för mycket tid på det, då det mest är till för att ge ramar så att inte grupperna ”svävar ut” i sina förslag. Deltagarna delades in i tre grupper. Forskarna från Chalmers följde diskussionen i två av dessa. Här återges diskussionen i grupp 1, från vilken bandinspelning finns.

Grupp 1

Gruppen hade sju deltagare. Det var en person från Akademiska hus och övriga representerade Dramatiska institutet, Karolinska institutet, Idrotts-högskolan, Stockholms universitet och Kungl Tekniska Högskolan.

Gruppen började med att diskutera vilka utgångspunkter de skulle ha. Vilka styrkor eller svagheter visade spelaterialet för det fiktiva Gumstads universitet? Hur ska problemet angripas? Vad vill vi göra? Det var frågor som ställdes i den inledande fasen. Efter att gruppen kommit överens om att ett strategidokuments tidsperspektiv måste omfatta mer än tio år försökte de ringa in Gumstads styrkor och svagheter.

En styrka hittade man i vårdutbildningen som både hade högt söktryck och bedömdes vara en framtidsbransch. Särskilt om man satsade på omhändertagande. En svaghet med en satsning på vård är ändå att marknaden går upp och ner med ekonomin. Gruppens vårdkunnige representant hävdade dock att om man är duktig på vårdutbildning så klarar man en ”fluktuerande marknad”.

Den koppling till gummiindustrin som finns på universitetet ansågs också vara en styrka. Men frågan var om gummiindustrin har en framtid. Hur ser det ut om 10 år? En av deltagarna berättade om hur bomullsindustrin i North Carolina överlevt. De satsade på att göra ”High tech” av bomull och har utvecklat det till ett mycket framgångsrikt koncept. Kunde kanske samma sak göras med gummiindustrin i spelet? Förslaget blev att man skulle satsa på gummi ihop med kemiteknik.

IT-lösningar

Att IT enbart till liten del kan ersätta undervisning verkade alla i gruppen överens om. Det är inte heller, som spelhandlingen antyder, en engångsinvestering utan tvärtom dyrt i drift. Ska det attrahera studenterna måste det innehålla pedagogiskt intressant material. En av svårigheterna, ansåg gruppen, med föreläsning via IT är att kunna svara på frågor. Någon ifrågasatte om det inte i första hand är en generationsfråga. Dessutom finns det redan idag lärare som till stor del utnyttjar e-post för att ha kontakt med sina elever. Det är ett sätt att kunna svara på frågor när man har tid och ett sätt att kunna ställa sina frågor när man står inför dem.

Med fortbildning ansåg man att det fanns fördelar att införa IT redan nu. Då kan deltagare från hela landet via ett virtuellt klassrum studera och ha grupparbeten. På KTH görs idag en fortbildning precis så. I den ingår även att man träffas personligen fyra gånger per termin. En fördel är att alla har tillgång till all korrespondens. Gruppen ökar på så sätt sin inläring gemensamt. En annan fördel är att man kan arbeta i sin egen takt. Det blir dessutom lättare att repetera olika moment individuellt. Men man behöver fortfarande kontakt med en lärare, så en lösning på lärarbristen är det inte.

Det påpekades att det är skillnad på naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen. ”Råpluggandet” via nätet måste vara en fördel ansåg en deltagare. En styrka med IT är att vissa laborationer som förr utfördes i fullskalemodeller numera kan göras via datorerna och därmed påverkar det även lokalernas utformning.

Företagsekonomins vara eller icke vara

Företagsekonomi som varit Gumstads styrka har med de avgående lärarna även blivit dess svaghet, resonerade gruppen. Spelmaterialet gav styrelsen tre anledningar till att lägga ned företagsekonomi. Harvard-satsningen ansåg man vara alltför osäker. Någon ansåg att företagsekonomi skulle kunna vara en styrka framöver om man kunde använda den inom alla högskolans utbildningar.

Diskussionen ledde fram till att man ville dra ner företagsekonomi eftersom de bästa lärarna redan slutat och det skulle vara mycket dyrt att rekrytera nya. Istället valdes en satsning på att ta in företagsekonomisk utbildning via IT.

Lokaler

Man konstaterade att lärarna tar stor plats fysiskt genom sina tjänsterum, men att de "aldrig" är där eller kanske bara 25 % av tiden. En av deltagarna berättade då hur man gjort på hans institution. Där har man dragit ner på de individuella lärarutrymmena. Det som då inträffade var att de som inte hade samarbetat innan "upptäckte" möjligheter och började samarbeta. De som däremot redan innan hade samarbetat valde istället att arbeta mer hemma.

Gruppen konstaterade att det behövs ett mer varierat utbud av lokaler än idag. Slumpmässiga möten är viktiga, men möjligheterna till dem ges inte då lokaler saknas!

Ytterligare en erfarenhet som delgavs var den undervisningsmetod med projektarbete som genomförts på institutionen för kemi. Istället för stora föreläsningar gör studenterna mer på egen hand och läraren fungerar som en resursperson.

Vad är det för lokaler som efterfrågas idag? Svaret blev att just nu efterfrågas större och mindre lokaler. De mellanstora lokalerna är inte längre efterfrågade. Istället är det fler grupprum som behövs. Men lokalmässigt tjänar högskolan inget på den nya efterfrågan. Det går ungefär på ett ut i totalt antal kvadratmeter.

Slutdiskussion

Man konstaterade att fortbildningsstudenterna slutar i förtid efter att ha tagit till sig de moment som de tycker är intressanta. Det är ett problem med avseende på hur studerandepengen fungerar. I samband med det frågade man även hur mycket industrin betalar för eleverna. Hur många elever kan man få där industrin står för kostnaderna?

Högskoleverkets representant konstaterade att det var stor skillnad i hur grupperna hade resonerat kring företagsekonomin.

Flexibel lokal, vad är det? En lösning kan vara att ha flera olika sätt att arbeta på, så att man kan välja. Någon påpekade att det inte skulle vara "öronmärkta" lokaler utan tvärtom möjligt att förändra dem precis som man själv ville.

Det fanns även en diskussion kring att man som anställd måste kunna förnya sitt arbetssätt och att de enskilda kontorsrummen inte får vara en helig ko. Fysiskt samutnyttjande leder till spontana möten, vilket kan vara viktigt.

Gruppernas förslag Stockholm 1999-03-10

Grupp 1

Strategi:

- Att vara ledande inom biokemiteknik.
- Ha en hög standard på vård- och lärarutbildningen för att möta det lokala behovet.
- Låg prioritet vad gäller företagsekonomin.

Påverkan på lokaler

- IT-utvecklingen kommer att påverka.
- Flexibla lokaler och flexibla arbetssätt, bl.a. i storrum för lärare.
- Flexibel schemasättning där kvällar, helger och sommaren utnyttjas.

Budget

- Sänk lokalkostnaden.
- Öka antalet studenter.

Grupp 2

- Utveckla samarbetet med Gummiforskning och Harvard
 - satsar på spetskompetens,
 - stärker företagsekonomin.
- Studentgrupper
 - grundutbildning lokalt,
 - spetskompetens marginellt, internationellt,
 - fort- och vidareutbildning integreras i grundutbildningen.
- Studentcentrerad utbildning
 - team- och projektgrupper, läraren blir handledare,
 - mål, utvärdering av utbildningen står läraren för,
 - bastermin för alla.
- IT
 - en integrerad del av utbildningen,
 - spetskompetensen inom gummiforskning säljs även via nätet.
- Lokaler
 - flexibla,
 - inget strikt schema,
 - smårum och kafémiljö,
 - resursrum istället för stora laborationsrum.

Grupp 3

- Strategi
 - två nya utbildningsprogram ger 450 elever
 1. Vård på entreprenad,
 2. Teknik-ekonomi-samhälle.
 - samarbete med Harvard ger två nya forskningsprojekt
 1. Vård på entreprenad,
 2. Hållbar utveckling och tillväxt.
 - Övriga program i princip som förut.
 - Effektivisera lokaler, vilket ger tillväxt inom befintliga lokaler, Undervisningslokalerna minskas med 10 %.
 - Stor IT-satsning med SUNET-alternativet, kostnad ca 18 milj kr/år.
 - Värna gummforskningen.
 - Öka lönerna för att locka lärare, kostnad ca 5 milj kr /år.
- Styrkor
 - stort antal studenter,
 - ekonomisk balans,
 - kopplingen mellan gummi och både forskning och industrin,
 - står på flera ben, vård och forskning,
 - IT-kompetens,
 - finns i prioriterad sektor,
 - strukturstöd i kommunen,
 - goda internationella kontakter.
- Svagheter
 - lärarbrist,
 - läget,
 - (brist på akademisk tradition),
 - fysiskt splittrat,
 - outvecklat IT-stöd,
 - beroende av IT-stöd.
- Hot
 - ledande personer har slutat,
 - IT-universitetet,
 - överretablering av högskolor,
 - positiv utveckling på arbetsmarknaden,
 - skattesystemet,
 - lärarbrist.

- Möjligheter
 - kommunens stöd till Vårdby,
 - stämmer med regionala strategin,
 - studenter som passar för en bastermin.

Umeå 1999-03-23

Johannes Hylander gick igenom spelet noggrannare än tidigare och gav en inlevelsefull inledning till de faktorer som finns. Han presenterade den fiktive byråsekreteraren Frank Ärlig och tog upp de frågor som finns i spelet (IT, studentgrupper osv.). Han gick även igenom excelfilens innehåll och hur spelet ska presenteras (strategi). Han påpekade: ”Det är ni som har svaren – förklara varför ni gör valen!”

Deltagarna delades in i två grupper. Forskarna från Chalmers följde diskussionen i grupp 1.

Grupp 1

Gruppen hade deltagare från Luleå tekniska universitet, Umeå universitet och Skogshögskolan (SLU).

Gruppen upplevde att materialet var realistiskt, men kanske mer ett nutidsdokument än en framtidsskildring. Alla de strategiska nyckelområdena ansågs vara de som deltagarna står inför nu. Även omvärldscenariot ansågs vara realistiskt.

IT som strategiskt val

Redan från start började gruppen diskutera IT och hur ny teknik fungerar och hur ny teknik hanteras av olika personalkategorier. Denna fråga diskuterades största delen av tiden och när det var ca 30 minuter kvar av seminariet kommenterades Cityuniversitetet kontra Harvard.

Två av de närvarande hade varit med när Linköpings universitet startade och skulle bli TV–universitet. Det fanns flera anledningar till att det inte blev något av den satsningen, men det har även visat på att förändringar tar tid. Man talade om att IT inte på något sätt är färdigutvecklat.

Lokalplanerarna talade om att det arbetats mycket med IT, men att det används lite. Kanske kommer nästa generation att använda det mer, funderade någon. Problemet, ansåg någon, ligger mer i de olika utgångspunkterna lärare respektive byggnadsenheten har. Byggnadsenheten har en teknisk utgångspunkt medan lärarna har en pedagogisk.

Gruppen såg två positiva sidor av IT-satsningen. Den ena var att föreläsningar skulle kunna spelas in och användas i samarbete mellan universitet, men även för att minska resandet hos både elever och lärare. Det andra var att man kan få en mer individualiserad undervisning, men det innebär även fler lärare och blir i slutändan mycket dyrt.

Lokaler för möten

Som en viktig del i diskussionen om IT talade man även om möten – mellan studenterna, mellan lärare och studenter och om lokaler för dessa möten. Om IT ska vara ett användbart verktyg måste man vara än mer medveten om hur och var lärandet pågår. ”Byggnadsstyrelsen hade svårt att förstå att lärande pågår på andra platser än i föreläsningssalen.”

Men även idag är det svårt att få pengar till de viktiga grupprummen och informella mötesplatserna, där en viktig del av lärandet äger rum. En undervisning med IT-inslag skulle kunna innebära att det behövs en mycket stor föreläsningssal, där föreläsningen inleder ett arbetspass. Studenterna går sedan till bibliotek och grupprum, diskuterar, hämtar information för att sedan återsamlas till frågor och avslutning i den stora salen. Den salen behöver då ha en avancerad teknik för att möjliggöra alla former av redovisning och informationsspridning.

Forskning eller grundutbildning

Gruppen relaterade till andra universitet. Umeå universitet har t.ex. tagit ställning och sagt att det är svårt att konkurrera med de nya högskolorna. Grundutbildningen kan ske på de nya orterna, men här satsar vi på forskningen.

Vad ger det då för frågan Harvard eller Cityuniversitetet? Jo att ett gott rykte är viktigt att ha då det lockar studenter. Därför är Harvardlösningen mer intressant än Cityuniversitetet.

Slutdiskussion

Det blev en relativt kort slutdiskussion i Umeå. Dels var det få personer kvar, dels var förslagen inte så klara att de gick att diskutera särskilt mycket. Det verkade inte heller finnas motsättningar mellan de olika grupperna som observerats på andra håll. Högskoleverkets representant konstaterade att båda grupperna trodde på ett samlat campus. Man diskuterade även rumsstorlekar och konstaterade att det alltid är fel storlek på rummen. Hur

ser då det pedagogiska rummet ut, undrade någon. Ingen verkade veta exakt vad det är, men en kommentar var: ”Så oerhört bra det vore om man fick föreläsa i ett rum som var avsett för ändamålet”.

I samband med satsningen på fortbildning för yrkesverksamma konstaterades att högskolan inte kan hänga upp sig på poängtagandet. Fortbildningsstudenterna kommer inte att examineras i den omfattning som behövs för att det ska bli ekonomi i det. Här krävs ett förändrat synsätt, menade deltagarna.

Gruppernas förslag Umeå 1999-03-23

Grupp 1

Satsade på att ha en ”realistisk” strategiplan.

- Utbildning kommer delvis att köpas utifrån. Elever kommer till vårt universitet för att genomföra den inköpta utbildningen. Även en satsning på ökat samarbete med andra högskolor.
- Distansutbildning blir en annan framtida satsning. Dessa studenter finns kvar på hemorten.
- Lärarna ska vara konkurrensmedel. Rekryteras med högre löner och är med i distansutbildningssatsningen för att locka elever från andra delar av Sverige.
- IT-satsningen görs för att utveckla undervisningen. Inspelade föreläsningar (dock med risk för kort livslängd) och handledning via IT. Viktig del i distansutbildningssatsningen. Ny teknik kräver att anställda får en utbildning. OBS! IT kan inte ersätta lärarna.
- Studentgrupper. Fler studenter ger sämre genomströmning (sänker medelnivån, färre som examineras). För att få fler elever att ta examen krävs samarbete i grupper. Då måste det även finnas lokaler som möjliggör samarbetet. Det innebär även att lärarrollen förändras till en mer mentorliknande roll och det gör i sin tur att föreläsningssituationen minskar.
- Lokalerna måste förändras. Fler grupprum, fler möjligheter att träffas och ett fåtal större salar.

Grupp 2

Strategi:

- Satsar på vårdutbildning, dock ej vård på entreprenad.
- Ett flaggskepp blir en ny professor och ökade resurser till kemiteknik i kombination med plast, komposit och miljö.

- Ekonomiutbildningen görs tillsammans med Harvard vilket ger ökad status.
- Universitetet får en pedagogisk profilering som blir ett viktigt konkurrensmedel tillsammans med närhet till lärare och studenter. Nya lärare rekryteras med krav på den viljan och förmågan.
- Satsning på lokaler. En principskiss med arbetsnamnet "Närhet till allt 2000" redovisas. Enligt den ska biblioteket ha en central roll. Det ska inte bara vara ett bibliotek utan vara ett centrum för hela utbildningen. Ett halvplan upp ligger datasalar runt om biblioteket. Ytterligare en halvtrappa upp finns studenternas arbetsplatser, kafé, sittplatser och platser för spontana möten. Ytterligare en halvtrappa upp finns det ett plan med tillgängliga lärare som får störas. A och O är just att de finns tillgängliga. Vid nästa halvplan ska hörsalar och lektionssalar finnas och ovanför dem laborationssalar.
- Närheten till företag är också en satsning. Eleverna ska kunna göra projektarbeten, få praktikplatser och genomföra examensarbeten. Företagen får sponsra lokalerna.
- Den yttre miljön ska användas för att ge en "fin" omgivning att vistas i. Idrottsutrymmen, universitetsdags m.m. ska finnas (servicepaket).
- Ett samlat Campus

Uppsala 1999-03-29

Vid seminariet deltog representanter för Uppsala universitet (UU) och Sveriges lantbruksuniversitet i Ultuna (SLU) samt Akademiska hus. Från de två universiteten kom dels representanter från Levande pedagogers sällskap men även från de respektive universitetens byggnadsenheter.

Högskoleverkets representant inledde och pekade speciellt på följande punkter:

- Ni ska fatta strategiska beslut med tonvikt på lokaler. Arbets-PM:et är huvuddokument. Utifrån det ska ni ta ställning till de strategiska frågorna, men i ett arbets-PM står det inga absoluta sanningar!
- Budgeten är enbart för att ge rimliga ramar.
- Det ligger tre frågor bakom spelet:
 - det virtuella universitetet,
 - nya typer av studenter,
 - rummets betydelse.

De närvarande delades upp i tre grupper med ungefär lika andel representeranter från de olika universiteten och kategorierna. Forskarna från Chalmers följde diskussionen i grupp 2.

Grupp 2

Gruppen innehöll åtta personer varav sex tillhörde SLU. Det fanns två levande pedagoger representerade samt tre personer från Akademiska hus. De tre kvarvarande tillhörde tekniska förvaltningen på SLU respektive universitetsförvaltningen i Ultuna.

Gruppen började att diskutera i stora drag för att därefter fokusera vissa frågor. Kanske fokuserade gruppen lokalfrågor mer än de tidigare, men huvudsakligen relaterat till hur lokalkostnaderna ska kunna minska än till rummens betydelse.

De flesta tyckte att de bilder om den fiktiva högskolan som presenterades var dagsaktuella.

Studentgrupper och forskning

Gruppen konstaterade att dessa är långsiktigt strategiska frågor man måste ta ställning till. Förhållandet lärare – elever är en sådan. Vi har en internationell konkurrensfördel i Sverige med lärartätheten. Man diskuterade även om undervisning ska bedrivas på andra tider, dagar och månader än idag och kom i samband med det in på frågan om inte ett sätt att lösa lokalfrågan kunde vara att köra dubbla skift. Dvs. köra tvåskift på lärarna genom att ha föreläsningar på kvällar och helger och varför inte på sommaren? Det höjdes röster emot som konstaterade att man bygger inte in kylanläggningar för att klara sommarfall. Lärarna använder dessutom sommaren till sin egen forskning. ”Sommaren är vårt andningshål” konstaterade någon. Alltför väl utnyttjade lokaler kan resultera i att man måste stänga en del av byggnaderna en hel termin för att kunna genomföra nödvändiga ombyggnader. Det behövs tillgång till föreläsningsslokaler även på kvällar och nätter.

Det konstaterades att olika studentgrupper kräver olika typer av lokaler, men att de flesta ändå gärna vill ha studieplats på högskolan. Frågan om hur studenterna väljer utbildning idag kom upp och då konstaterades att studenterna väljer en kurs i Uppsala, en i Stockholm, en tredje i Lund osv. Man är mycket mer flexibel idag och ser inte geografiskt skilda orter som ett hinder för att välja en viss kurs. Kanske var det här man skulle lägga universitetets framtida profil, att administrera utbildning från flera universitet, både in- och utrikes.

Strategi, pedagogik och inriktning på verksamheten enades man ändå om att det var de stora frågorna. Problemet är att välja inriktning på studentgrupperna. Spelet kräver en ändrad inriktning från samhällsvetenskap till naturvetenskap. Återigen kom gruppen in på lokalerna, när man konstaterade att problemet med att utveckla den naturvetenskapliga sidan ligger i behovet av laboratorietrymmen. Kunde man inte tänka sig att ge naturvetenskaplig utbildning på distans? Nej, blev det rungande svaret och inte heller förlita sig på föreläsningar via IT! Den gummiindustri som det spelade universitetet har en stark koppling till, kräver laborativt arbete och bygger på en teknisk högskola, inte bara grundforskning utan kemiteknik i större skala.

Gruppen konstaterade att det fiktiva universitetet är en diversehandel! Universitetet borde koncentrera sig på sådant det kan bli bra på. Naturvetenskapen bör öka för att ge grund för ny utveckling av industrin. Kemiteknisk forskning idag är viktig inom gummiområdet. Vad krävs då för lokaler om man gör en nysatsning? Vad blir ombyggnadskostnaderna? Är den framtida teknologin möjlig i gamla lokaler? Snabbt konstaterades att universitetet byggdes 1977 och därför räknas som nya lokaler, vilket ger ett bra utgångsläge enligt byggnadsrepresentanterna i gruppen. Eftersom så stor del av byggnaderna är nya är det OK att satsa på naturvetenskapen. Receptet blev att öka volymen och få ner kostnaderna. Oerhört bra utgångsläge för naturvetenskaperna! Utbildningslokaler håller sig, det är labben som faller först för åldersstrecket. Någon undrade om det inte också skulle kunna innebära att man kunde locka till sig utbildningar om man har nya lokaler?

Har det då betydelse att tänka lokalmässigt? Ja, olika lärare/forskare ställer olika krav på lokaler. Hur ska då lärarna trivas? I vilka lokaler? ”God ventilation!” ”Bra arbetsmiljö!” höjdes ropen men även för avancerad teknik. ”Glöm inte att det finns pengar att hämta på att bli av med höga hyror!” ”Märkligt att arbeta fram strategiska beslut när man har så mycket nya lokaler. Vi saknar argument för vad vi ska satsa på!”

Det konstaterades att det var ett dåligt förberett material som hade skickats ut till styrelsen.

IT-expansion

Hur dyr är en IT-satsning? Finns det vinster med en satsning? Nej, ansåg man, men vi måste hänga med! Ett kraftigt IT-stöd är en viktig symbol. I satsning på vårdutbildningen kanske för att visa att kommunen är handlingskraftig men även till salar, nytta i journalföring. T ex. Åre sjukstuga

skickar röntgenbilder till Östersund via nätet. Grunden måste vara ett kraftigt nät. Man påpekade samarbetet mellan Skara och Uppsala djursjukhus. Även där är ett kraftigt nät en förutsättning.

Styrelsen måste ta ställning till om det påverkar lokalbehovet. ”Men var kommer pedagogiken in?” höjdes rösten från en av de levande pedagogerna.

Därefter inriktades diskussionen på hur universitetet ska bli unikt? Hur ska man attrahera studenter, lärare och forskare? Är lönen viktig? Kanske ännu viktigare? Vad är viktigt i en kreativ miljö?

Basservice, dvs.någon som kan laga datorn, kopian, ljuset när strömmen går bedömdes vara viktigt. Vaktmästartjänsten m.fl. har försvunnit. I Notre Dame utanför Chicago (berättade en av deltagarna) är det uppbyggt kring undervisningen och för att det ska fungera byggde man upp en basservice. Fungerar inte något ska en tekniker vara där inom två minuter (Privat universitet, dyrt att gå där!). Även undervisningslokaler borde ha samma förutsättningar. IT-baserad undervisning är dessutom mer sårbar än vanliga föreläsningar. Är det då möjligt att ha bra undervisning (pedagogiskt sett) via IT? Inte enbart, konstaterade de levande pedagogerna. Däremot ska alla tjänstekategorier som kan undervisa göra det.

Företagsekonomi och externfinansiering

Vårdutbildningen ligger avskilt/långt ifrån universitetet, men samtidigt vill kommunen satsa på den. Det ansåg gruppen att man kanske inte bara kan bortse ifrån.

En diskussion om företagsekonomins vara eller icke vara följde. Samtidigt som den var universitetets utåt mest kända utbildning var alternativen svåra. Det skulle bli billigare att satsa på Harvard och kablade föreläsningar, men kan man konkurrera med Handels?

Företagsekonomi ansågs vara ett problem då två ledande professorer slutat. Svårt att konkurrera med Cityuniversitetet, men man ska akta sig för samröre. En satsning på företagsekonomi kräver pengar till professorerna och doktorandtjänster. ”Moderna lokaler lockar studenter, men kvaliteten är det som avgör – en bra professor är guld värd!”

Slutdiskussion

Högskoleverkets representant ställde en fråga om de personliga mötena mellan lärare och studenter. Hur ser det ut? Är de ett konkurrensmedel? Det ansåg man att de var.

Grupp 1:s förslag med fler disputerade lärare ansåg han är en kvalitets-säkring, även om den pedagogiska förmågan inte kommer automatiskt.

Han fortsatte att peka på olika saker i gruppernas förslag, t.ex. att diskutera hur det ser ut i resten av Sverige. Grupp 3 hade diskuterat den frågan något. Grupp 2 undrade vad det var för vits med att profilera sig i Sverige, vad leder konkurrenständandet till? Däremot ansåg gruppen att det var viktigt att profilera sig mot utlandet.

Högskoleverkets representant fick frågan vad Högskoleverket hade för mål med seminarierna. Han svarade att målet är att få igång en diskussion om lokaler, så att lärarna kommer in tidigare i processen vid om- eller nybyggnad. Följdfrågan blev hur det i så fall ska anordnas. Kommer det direktiv från Högskoleverket? Ska Akademiska hus "vara tvungna" att ha med lärarna redan från projektens början? Är seminarierna ett effektivt sätt att få igång en debatt om högskolans lokaler, undrade någon.

Slutdiskussionen kom sedan att handla om ett aktuellt ombyggnadsprojekt i Uppsala (Biomedicinskt centrum). Där har de anställda "till och med" fått vara med och sätta ut väggarna. Men projektet hade blivit mycket dyrt plus att det ändå hade skurit sig totalt i samarbetet och definitivt var en "het potatis". Diskussionen blev aningen hetsig och man valde att avbryta den. Någon ställde frågan: "Hur ställer sig Akademiska hus till brukarmedverkan?" Svaret uteblev. En sammanfattning av diskussionen gavs av följande kommentar: "Aldrig mer så generellt som vid Biomedicinskt center".

Gruppernas förslag Uppsala 1999-03-29

Grupp 1

- Strategi
 - IT-lösning: fast nät på universitetet,
 - traditionell utbildning kombinerad med IT.
- Ändrat i regelverket
 - högre studerandepeng,
 - högre lärartäthet,
 - kvantitet kvalitet.
- Nischa in oss
 - grundkurs för alla i två år (80 p),
 - därefter väljs civ ing., lärare, naturvetenskaplig.
- Skippa Harvard. Utbildar civilingenjörsekonomer med lite mjukare inriktning, även vårdkursen blir del i det.
- Studentlivet viktigt
 - se till att det finns bra lokaler för socialt liv.

Grupp 2

- Satsa på
 - Harvard,
 - vård,
 - utnyttja lokalerna bättre,
 - tillvarata näringslivet genom kurser,
 - IT-lösningen möjlig att blanda.

Grupp 3

- Studerandegrupperna kompletterar varandra
 - utnyttja kvällar, helger och dagtid,
 - löses genom fler lärare,
 - grupprum bristvara, använd dem istället för tysta läsesalar.
- IT-expansion ingen lösning på lärarbrist utan ett komplement
 - bra konkurrensmedel, bägge tekniska lösningarna,
 - ska kanske vara helt gratis.
- Inget samarbete med Cityuniversitetet
 - utnyttja kommunen genom vård på entreprenad vilket ger fler studenter,
 - samarbete med Harvard, finns tillräckligt med lokaler, skapar externfinansiering för expansion.
- Lärarbrist – höj lönerna
 - fler disputerade lärare.
- Utnyttja lokalerna effektivare
 - omförhandla hyran måste vara möjligt,
 - små lokaler på stan dras in,
 - kristallen blir självfinansierad.

Kommentarer

Allmänt

Under början av 1990-talet förändrades förutsättningarna för universiteten och högskolorna. Genom 1993 års högskolereform decentraliserades högskoleorganisationen. Varje högskola fick ett långtgående självbestämmande över den egna verksamheten. Samtidigt avskaffades Byggnadsstyrelsen, som dittills haft monopol på att förse högskolorna med lokaler. De statliga lärosätena blev visserligen ålagda att i fortsättningen hyra sina lokaler, men de kan vända sig till vilken som helst fastighetsägare på den öppna marknaden. Byggnadsstyrelsens högskolelokaler överfördes till det nybildade Akademiska hus AB:s regionala dotterbolag. För de större väletablerade lärosätena torde Akademiska hus AB även fortsättningsvis ha monopolställning vad det gäller lokalplanering och -försörjning, men för de mindre lärosätena – särskilt de nya och expanderande regionala högskolorna – finns en reell valmöjlighet att hyra från olika typer av fastighetsägare, t.ex. privata eller kommunala.

Byggnadsstyrelsen var inte enbart lokalupplåtare – den var också expertmyndighet med en mångårig erfarenhet av lokalplanering och lokalutformning för högskoleverksamheter. Det sätt som Byggnadsstyrelsen löste denna uppgift var genom en centraliserad och normerad lokal-försörjningspolicy, som tog lite hänsyn till lokala förhållanden och önskemål liksom till att högskoleverksamheter är heterogena och kräver anpassade lösningar. Tydligast tog sig denna likriktande policy uttryck i Byggnadsstyrelsens ”strukturfilosofi”, som sökte att stoppa in alla verksamheter i generella strukturer oavsett vilken typ det gällde. Från strukturfilosofins period blev lösningarna nära identiska för polisverksamhet, statliga verk och högskolor!

Efter reformerna i början på 1990-talet som berör högskolorna och deras lokalförsörjning har högskolorna en ny frihet att hitta anpassade lösningar såväl avseende verksamhetens som lokalernas utformning. Denna frihet har bara delvis kunnat utnyttjas. Även om de formella hindren är borta är det också en attityd- och kunskapsfråga hos berörda aktörer. I ljuset av detta är det välkommet att Högskoleverket initierat en diskussion mellan olika

högskolor och Akademiska hus om lärosätenas framtida profilering och lokalförsörjningspolicies.

Frågeställningar som spelen genererade

Tre olika grupper fanns representerade i diskussionen: pedagogerna, lokalplanerarna och företrädare för Akademiska hus. Lokalplanerarna var ”mitt emellan”. Det var som om vare sig Akademiska hus eller Levande Pedagoger hade något fungerande samarbete med dem. Antingen de ville det eller inte blev de en ”slappåse” som fick ta emot en hel del kritik under seminarierna. I Umeå satte sig till och med lokalplanerarna på en sida om bordet och pedagogerna på den andra. Men ändå var det hos lokalplanerarna man hittade den största förståelsen för pedagogernas verksamhet. Hos lokalplanerarna fanns även de bästa förslagen till lösning på kommunikationsproblemen (både i Lund och Linköping).

Akademiska hus var ganska anonyma som deltagare i de flesta spelen. Helt klart hade de ett byggperspektiv och ofta kommenterade de: ”Vi bygger som ni vill ha det och vad ni kan betala för”. Men någon egentlig vilja att gå in och arbeta direkt med verksamheten fanns bara hos dem som var i ledande ställning (exempelvis verkställande direktören på varje ort).

En slutsats av de genomförda seminarierna är att det saknas en dialog mellan de olika parterna. Detta blev tydligt när diskussionen hamnade i verkligheten, det vill säga den egna högskolan. Det märktes minst i Stockholm, där många olika högskolor fanns representerade. På de andra seminarierna gick det inte för deltagarna att undvika att komma in på ”sin egen verklighet”. Det var också vid ett par tillfällen en riktigt ”hetsig” debatt, där gamla ingrodda frågor eller diskussioner kom upp.

Det tycks vara av största vikt att det blir en förändring i hur man hanterar lokaler på högskolorna. Ett forum måste på något sätt startas och den kunskap och kompetens som finns behöver tas tillvara.

Redan vid det första spelet visade det sig att diskussionerna blev så livaktiga att de ekonomiska ställningstagandena i den beslutsprocess deltagarna skulle spela, inte blev genomarbetade. Vid de fortsatta spelen tonades därför betydelsen av detta inslag ned. Vid rektorskonferensen var däremot de ekonomiska inslagen mer framträdande och där genomarbetades budgetdokumentet i spelet.

Grundutbildningsfrågorna kom också att få en framträdande roll. I samband med dessa diskussioner kom även tjänstestruktur att diskuteras.

Detta fick till resultat att frågor om internationella samarbetsprojekt, som fanns förberedda i spelet ej behandlades i någon större omfattning.

De ekonomiska underlagen och speldokument om internationella samarbetsprojekt tonades ned eller ströks. Avsikten med dessa förändringar var att ge speldeltagarna större möjlighet att fokusera på ett färre antal frågor och därigenom fördjupa diskussionerna så att de ”hinner” med att se lokalkonsekvenserna av de beslut de fattar.

Det blev tydligt att det fanns ett behov av att tala om högskolelokaler vid de olika spelen. De som deltog utgick dessutom ofta från den egna situationen. Även om det fiktiva universitetet användes inledningsvis i spelen så fördes fokus snart över på de respektive högskoleorternas byggnader och lokaler.

Några mer avancerade kvalitativa diskussioner nådde man knappast fram till. Det förekom uttalande som att ”man måste ha flexibla lokaler” eller ”man måste ha öppna lokaler”. Dessa speglar inte någon djupare förståelse av de kvalitativa frågorna avseende högskolelokaler. Sådana uttalande förekom som att i valet mellan ett virtuellt IT-baserat universitet och verkligt fysisk universitet vill man slå vakt om det verkliga universitetet. Men man kunde knappast artikulera vad som är viktigt att slå vakt om i det verkliga kontra det virtuella. Här tycks finnas en genuin kunskapsbrist och brist på insikt, som bl.a. tar sig uttryck i att det saknas begrepp för att tala om dessa frågor.

Frågeställningar som spelen *inte* genererade

Diskussionerna kom att koncentreras kring grundutbildningsfrågor. Detta var naturligt genom närvaron av medlemmar ur Levande Pedagogers Sällskap och ingick delvis i spelets förutsättningar. Detta innebär emellertid en förenkling av problematiken.

Universitet/högskolor har tre huvuduppgifter: 1) (grund)utbildning (”första uppgiften”), 2) forskning (och forskarutbildning) (”andra uppgiften”) och 3) samverkan med omgivande samhälle (”tredje uppgiften”). Ordningen antyder ett historiskt förlopp, som i sina huvuddrag var följande. Fram till och med 1700-talet dominerade utbildningen. Professorernas forskning var en privatsak, som fick klaras av vid sidan om. Genom Wilhelm von Humboldt kom forskning (och forskarutbildning) att blir en omistlig del av universitetens verksamhet. I själva verket är utbildningens direkta forskningssamband det avgörande kännetecknet för universitet, som skiljer dessa från gymnasier. Kravet på samverkan med omgivande samhälle har

kommit att skärpas under senare år. Vid konferensen Högskolor och Samhälle i Samverkan i Falun den 17–18 mars 1999 framhöll flera av de ledande talarna att det egentligen är felaktigt att tala om den tredje uppgiften som något särskilt. Alla tre uppgifterna är omistliga delar av en helhet och nödvändiga för att universiteten ska kunna uppfylla sin uppgift.

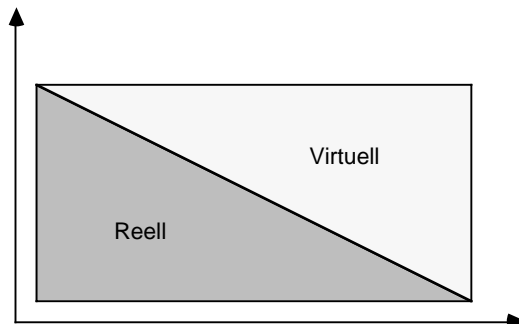
Det förekom ingen diskussion om högskolornas lokalisering. Denna ger grundförutsättningar för högskolans samverkan med omgivande samhälle. Det är stor skillnad mellan lokalisering utanför tätorten (externlokalisering) och lokalisering inne i tätorten. Det är stor skillnad om högskolan ligger nära och vänder sig mot arbets-, centrum- eller bostadsområden.

Det samtidiga uppfyllandet av de tre uppgifterna är det stora problemet att lösa inom högskolevärlden. Det har såväl organisatoriska som rumsliga konsekvenser, som än så länge är otillräckligt utklarade. Här behövs mer forskning och utvecklingsarbete.

Man diskuterade i spelen inte principiellt olika utbildningsmodeller, t.ex. skillnaden mellan i huvudsak teoribaserad undervisning i motsats till projektbaserad. Den förra tar sin utgångspunkt i teoretiskt förpackad kunskap som delas in i olika discipliner. Den senare tar sin utgångspunkt i verkliga problem i samhället eller naturen och är alltid disciplinöverskridande visavi de traditionella akademiska disciplinerna. Valet mellan dessa utbildningsmodeller har konsekvenser för arbetsformerna inom högskolorna, vilket får konsekvenser för de rumsliga förhållandena.

Man diskuterade inte i tillräcklig omfattning olika arbetsformer inom högskolorna, t.ex. föreläsningar, lektioner, laborationer, seminarier, individuell handledning, individuella studier respektive projektarbeten, projektarbeten i grupp, etc. Allt detta har konsekvenser för lokalutformningen.

I (det något konstruerade) valet mellan virtuell (IT-baserad) och verklig undervisning var men överlag enig om betydelsen av det verkliga. Men man hade egentligen inte några begrepp för att framhålla vad det är som är viktigt i det verkliga. Detta är kanske ett av de tydligaste exemplen på avsaknad av begrepp.

Diskussionen om det *reella* kontra det *virtuella* universitetet var inte särskilt nyanserad. I allmänhet tog seminariedeltagarna ett klart ställningstagande för det reella universitetet, utan att riktigt kunna ange vad det är som är viktigt med detta. Det behövs en fördjupad diskussion för olika aktiviteter vid universitet och högskolor hur dessa bäst löses idag när man kan arbeta i hela spektrumet mellan reellt och virtuellt. För olika aktiviteter bör man hitta den lämpliga avvägningen mellan reella och virtuella lösningar.

Det antydde att Byggnadsstyrelsen hade haft ett synsätt som innebär att man såg det som att lärandet ägde rum i lärosalar. Då var det svårt att få till stånd andra, t.ex. sociala, utrymmen. I den mer naiva samhällsdebatten om möjligheterna med IT-baserad undervisning antyds ibland att nästan all undervisning skulle kunna ske via IT, dvs. kunskapen skulle kunna förmedlas vid dator och internet. Dessa modeller sätter i stort likhetstecken mellan kunskap och explicit begreppsliggjord kunskap. De bortser från betydelsen av den outtalade ej konceptualiserade eller konceptualiserbara kunskapen, som utgör fundamentet för den begreppsliga kunskapen och som kommuniceras genom socialisation³. Behovet av socialisation för kommunicering av outtalad kunskap är i själva verket det viktigaste skälet för att bygga upp organisationer i sammanhållna områden, byggnadskomplex och byggnader. Om det endast var den konceptualiserade och konceptualiserbara kunskapen som var av betydelse skulle de verkliga universitetet helt kunna ersättas av virtuella universitet på Internet.

Det är en förenkling att tro att det viktigaste som pågår på toppuniversitet som t.ex. Harvard är föreläsningarna och att möjligheten att ta del av dessa via IT skulle vara ”nästan som att gå på” Harvard. Skälet till att toppuniversitet kan sälja eller eventuellt bjuda på föreläsningarna är att det viktigaste i att gå på Harvard bokstavligen är att vara där. Socialisationen mellan lärare och studenter förmedlar värden och attityder, som är avgörande för yrkeskarriärer, socialisationen bland studenter ger kontakter för livet och tillvaron vid universitetet karaktärsdanning som bildar grunden för att nå topppositioner i samhället. Det är detta föräldrarna betalar för när deras söner eller döttrar läser vid Harvard.

Spelunderlaget inbjöd knappast till en kvalitativ diskussion om högskolelokaler. Dessa framställs nästan som de skulle vara en *kvantitativ* nytthet som huvudsakligen beskrivs i kvantitativa termer, t.ex. antal kvadratmeter, kostnad per kvadratmeter, hyra, totalkostnad, etc.

³ Nonaka, I & Takeuchi, H, 1995, *The Knowledge-Creating Company. How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation.* (Oxford University Press.) New York, Oxford.

Någon diskussion om rummets *objektdimension* och dennas betydelse för lärande förekom i stort sett inte alls. Detta är svåra frågor, där forskningen inte har några färdiga svar. Frågeställningen är förmodligen större än vad de flesta är medvetna om. Det antyds av den norske arkitekturfilosofen Christian Norberg-Schulz, som skriver:

”Den lille italienske byen *Urbino* ligger i et landskap av myke, bølgende høydedrag. Fruktbart er det, vennlig og uten dramatik. Senkningene er hverken dal eller kløft, men høydedragenes motstykke. Og disse er hverken ås eller fjell. Slik er landskapet preget av kontinuitet, og dets sammenheng understrekes av Sydens solfylte og enhetlige himmelrom. I dette landskapet trer allt frem som *individ*; pinje, sypress og vintre står der som ‘ting’ mot en gjennomgående bakgrunn, og slik har da også malerne fremstilt det fra middelalderen til idag. Det som her beskrives, gjelder forsåvidt for mange itelienske steder, men her har det et særpreg, som fremfor alt består i det avbalanserte forhold mellom positiv og negativ form og i den kontinuerlige mykhet som understrekes av fraværet av klipper.

Urbinos byggverk oversetter denne omverden i bygget struktur. Terrengets bølgende linjer tas opp av veier og murer, og teglmaterialet føyer seg etter formasjonene. Slik synes bosetningen å oppstå av landskapet, samtidig som den uttrykker menneskets tilstedeværelse.”⁴

Det är förmodligen inte någon slump att renässansen uppstod i Toscanas klassiska landskap. I århundranden har långa studievistelser i samma landskap ingått i konstnärers och arkitekters utbildning eftersom detta landskap lärt konstnärerna att se!

Någon diskussion om rummets *processdimension* och dennas betydelse för lärande förekom i stort sett inte alls. Brukarnas deltagande i planeringsprocesser ingår som en av de viktigaste uttrycken för denna aspekt.

Universiteten präglas av två strukturer – en *horisontell* och en *vertikal*. Båda har medeltida ursprung och benämningar. Dessa är fakultets- och tjänstestrukturen. Någon problematisering av fakultetsindelningen och dennas fysiska manifestation i universitets- och högskolebyggnader förekom inte. Thomas Markus, jubileumsprofessor vid Chalmers, brukar framhålla att om Cartesius skulle komma till ett modernt universitet, skulle han känna igen sig ganska väl: Där skulle finnas den filosofiska fakulteten,

⁴ Norberg-Schulz, Ch, 1995, Stedskunst. (Gyldendal Norsk Forlag.) Oslo.

den teologiska, den juridiska, den medicinska, osv. Fakultetsindelningen har dessutom cementerats bokstavligen i universitetsbebyggelsen. Kartan över universitet och högskolor i staden är i själva verket en karta av den traditionella indelningen av kunskapen. Den fysiska uppdelningen styr vilka som blir de mest frekventa och nära kontakterna. Är denna indelning ändamålsenlig för undervisning och forskning idag? Frågor av detta slag diskuterades inte.

Den vertikala strukturen består i tjänstestrukturen med rektor, dekanus, prefekt, professor, docent, lektor, doktor, licentiat, magister och student. Knuten till de olika tjänsterna är olika arbetsuppgifter och anställningsvillkor. Allt har betydelse för universitetens funktionssätt och rumsliga förhållanden. Är denna tjänstestruktur den mest ändamålsenliga idag. Detta diskuterades inte.

Universitets- och högskolelokaler är arbetslokaler

Vi forskare som gjort denna dokumentation kommer från Arbetslivets bebyggelse. Detta innebär också ett perspektiv. För oss är det naturligt att betrakta högskolor och universitet i första hand som arbetslokaler. Det är de också i t.ex. Arbetsmiljölagens bemärkelse. Vi tror att detta kan vara ett fruktbart grepp. Då blir också mycket självklart som gäller arbetslokaler i allmänhet, t.ex. brukarmedverkan vid planering.

Steget mellan rum i bemärkelsen lokalutformning och pedagogisk effekt är väldigt långt. Det finns också något mystifierande i att tala om pedagogiska rum. Det är som om inlärningseffekten skulle komma som en upplevelse eller effekt av rummet. Synsättet jämför i någon mån universitets- och högskolebyggnader med "upplevelsebyggnader" som konsert- hus, teatrar och muséer, där publiken i huvudsak är passivt mottagande. Detta skiljer dessa byggnader från universitet och högskolor. Lärande kommer framför allt genom mental och fysisk medveten aktivitet och ansträngning, dvs. arbete. Vi föreslår följande angreppssätt. Pedagoger bör formulera vad som är bra arbetsformer ur pedagogisk synpunkt. Sedan kan man hitta lokalutformningar som passar och stödjer dessa arbetsformer.

Om man skulle sammanfatta den forskning som trots allt finns om utformning av högskolelokaler ur arbetsvetenskaplig synpunkt i en enda mening, skulle denna vara att "enheter bör ha en halvöppen avgränsning". Detta är mycket viktigare än flexibla och generella lokaler. Med enheter avses i detta sammanhang reella arbetsgemenskaper inom högskolorna. Dessa är i allmänhet mindre än institutioner, som ofta rymmer flera olika

arbetsgemenskaper. Enheterna motsvarar i många fall avdelningar eller ämnen inom institutioner, men de kan också utgöras av andra gemenskaper. Betydelsen av halvöppenhet behöver förtydligas: För att arbetsgemenskapen ska kunna utvecklas krävs en avgränsning mot omvärlden, men denna får inte göras så tät att arbetsgemenskapen isoleras. Det måste kunna ske ett in- och utflöde av personer och information för att arbetsgemenskapen ska stimuleras av och stimulera omgivningen.

Spel och spelsimulering

Som pedagogisk metod kan spel och spelsimulering betraktas som kommunikationsmedia för överföring av kunskap och erfarenhet. Som kommunikationsmedia är spel och spelsimulering mycket effektiva, då de medför en hög grad av involvering och självaktivitet. Spel är dessutom lustbetonade och hör till de verksamheter, som de flesta människor tycker om att utöva som förströelse. Den typ av kunskap som spelen kan förmedla är snarare en förståelse av processer än faktakunskap. Det finns skäl att erinra om den fundamentala betydelsen av spel och lekar för barns inläring och utveckling.

Några karakteristika hos spel som är värda att framhålla är:

1. Abstraktionsnivå
2. Tidsskala
3. Rumslighet eller ej
4. Grad av simulering
5. Grad av slump eller skicklighet
6. Grad av konkurrens
7. Antal spelare
8. Inriktning
9. Öppenhet
10. Komplexitet
11. Typ av medel för att representera verkligheten

Många planeringsspel kan delas upp i två komponentgrupper: (1) Spelarna, som representerar de viktigaste beslutsfattarna och (2) en simulerad miljö, som skapas genom en kopplad mängd simuleringsmodeller, som representerar alla i sammanhanget relevanta företeelser. De två komponentgrupperna, spelare och den simulerade miljön, är sammantvinnade genom den simulerade miljöns påverkan på spelarnas beslutsfattande och beslutens påverkan på miljön. Eftersom tiden är komprimerad kommer spelarna ganska

snart att upptäcka konsekvenserna av sina handlingar och kan anpassa sitt agerande efter dessa erfarenheter. Den värld i vilken spelarna agerar simuleras genom spelets representation av verkligheten, men de andra spelarnas aktivitet utgör också en del av miljön för varje enskild spelare. Spelarna i samtliga roller interagerar inbördes med varandra muntligt och med den simulerade miljön. Deras handlingar utgör både reaktioner på företeelser i miljön, samtidigt som de själva försöker forma den.

Det aktuella spelet hade inga utpräglade roller t.ex. företrädare för lärare, högskoleledning, studenter, fastighetsägare. Ett spel med roller kan hjälpa till att sätta kött på benen på abstrakta diskussioner, så att dessa blir realistiska och konkreta. Sådana diskussioner kan ge erfarenheter som ligger nära dem som annars kan uppnås enbart i verkligheten.

Spelen gick bara i en omgång. Vid spel i flera omgångar konfronteras spelarna med resultaten av sina handlingar.

Spelet har nästan ingen representation av verkligheten. Spelboken var väldigt abstrakt och ganska svår att ta till sig i relation till avsatt tid.

De flesta hann aldrig fram till Excel-modellen, som var seminariernas enda spelinslag i egentlig/snäv bemärkelse.

Att konstruera ett spel kräver ett noggrant förberedelsearbete. Först måste man identifiera huvudfrågeställningar och konflikter mellan dessa. Belysning av konflikter är en av spelteknikens starka sidor. Sedan måste man identifiera huvudaktörer, som ska finnas med i spelet och den miljö, som ska representeras i spelet. Vidare måste man hitta mekanismer för aktörernas interagerande med miljön. Aktörernas interagerande med varandra sker i samtal och diskussioner, som ofta blir mycket realistiska och inte sällan hetlevrade och tillspetsade. Spelets mål är att i komprimerade förlopp belysa dynamiken i sociala, fysiska, ekonomiska, etc. komplexa system. Målet kan ofta uppnås tillfredsställande med stora förenklingar av miljön och sambandsmekanismerna, bara man har en grundläggande förståelse av det system som spelet avbildar.

Som spel måste de genomförda spelen karakteriseras som försiktiga övningar i vilka man knappast utnyttjat alla möjligheter som spelformen skulle kunnat ge.

Litteratur

Ahlin, J, 1972, Spelsimulering. (Avdelningen för arkitektur, KTH.) Skrift 1972:3. Stockholm. /Examensarbete i arkitektur/

Ahlin, J, 1996, The Work Environment at the University of Stockholm. Report from a Work Environment Project in the South Building. *Nordisk arkitekturforskning*. Vol 9, No 1. /Artikeln skrevs på svenska och översattes genom redaktionens försorg till engelska. Härvid gick något av det svenska originalets precision förlorad. Den svenska originalversionen finns publicerad på nätet på <http://pc15.arch.chalmers.se/arbetsmiljo-su.html> .

Alexander, Ch, Silverstein, M, Shlomo, A, Ishikawa, S & Abrams, D, 1975, The Oregon Experiment. (Oxford University Press.) New York.

Caldenby, C, 1994, Universitetet och staden. (White Coordinator Påbygget.) Göteborg.

Colven, R, Krupinska, J & Skantze, A, 1979, Om pedagogisk skolplanering. (Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet och Tekniska Högskolan.) Stockholm.

Din högskola, 1972. (Byggnadsstyrelsen.) KBS-rapport nr 97. Stockholm. /Utställningskatalog/

Ds 1992:1 Fria universitet och högskolor.

Eriksson, B & Larsson, T, 1986, Hur mår studenten? Hälsa, problemfaktorer och kritiska händelser. Slutrapport från projekt Hälsorisker i studiemiljön. (UHÄ.) Projektrapport 1986:2. Stockholm.

Eriksson, O, 1994, Byggbeställare i brytningstid. Bostadssektorn och statligt byggande under miljonprogramperioden. (Byggforskningsrådet.) T20:1994. Stockholm.

Etzler, B, 1995, Arkitektur och arbetsmiljö för FoU-verksamheter. Högskolelokaler och teknikparker – fyra jämförande fallstudier. (Högskolan i Luleå, Institutionen för arbetsvetenskap.) Luleå.

<http://www.du.se/hss99/> augusti 1999.

Högskolornas lokaler – ett regeringsuppdrag, 1998. (Högskoleverket.) Högskoleverkets rapportserie 1998:31 R. Stockholm.

Levande pedagogers sällskap, Matrikel, 1998. (Högskoleverket.) Stockholm.

Lokalplanering och arbetsmiljö, 1995. (SAN Statliga sektorns arbetsmiljönämnd.) Stockholm.

Nonaka, I & Takeuchi, H, 1995, The Knowledge-Creating Company. How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. (Oxford University Press.) New York, Oxford.

Norberg-Schulz, Ch, 1995, Stedskunst. (Gyldendal Norsk Forlag.) Oslo.

Regeringens proposition 1992/93:1 Universitet och högskolor – frihet för kvalitet.

Regeringens proposition 1997/98:117 Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design.

Riktlinjer för projektering, 1995. (Akademiska hus.) Göteborg.

Tsichritzis, D, u.å., Research and Education: New Roles, New Instruments. <http://www.gmd.de/People/Dennis.Tsichritzis/research.html> augusti 1999.

SOU 1973:2 Högskolan.

SOU 1992:1 Frihet, Ansvar, Kompetens. Grundutbildningens villkor i högskolan, Betänkande av högskoleutredningen.

SOU 1992:44 Resurser för högskolans grundutbildning.

Stensmo, Ch, 1994, Pedagogisk filosofi. (Studentlitteratur.) Lund.

Bilaga I: Deltagarlista

Lund 1999-02-17

Lars Haikola
Christian Häthén
Lennart Jönsson
Bengt Keyser
Mats Lindén
Ebbe Lundgren
Carl Erik Magnusson
Ulla Mårtensson
Åsa Nilsson
Klas Sigbo
Britt Marie Svenonius
Ann Tångmark
Håkan Wallin
Sune Walter
Per Olof Zetterberg

Linköping 1999-03-04

Grupp 1

Reinhold Castensson
Ulf Henriksson
Ulf Jacobsson
Jan-Erik Lundquist
Anna Messer
Margret Omberg
Per-Åke Peterson
Anna-Lena Vejdal
Anders Wilhelmsson

Grupp 2

Christer Bergsten
Helen Dannetun

Anders Englund
Bengt Erlandsson
Robert Forchheimer
Kent Hartman
Therese Malmström
Kerstin Nilsson
Gunnel Norrby
Peter Strålfors

Stockholm 1999-03-10

Grupp 1

Anette Bergelin
Lennart Karlsson
Eilert Karpberg
Barbro Smith Lindwall
Gunnar Lustig
Staffan Sjöberg
Yvonne Wessman

Grupp 2

Mikael Dale
Christina Johansson
Kjell Johansson
Jan Kron
Kerstin Lönngren
Jane Robeznieks
Olle Wahlberg

Grupp 3

Kerstin Cavallin
Ulf Henricsson
Björn Jansson
Sven Landahl
Hans Lindh
Björn Marklund
Ingmar Wedman
Erik Westin

Umeå 1999-03-23

Grupp 1

Torgny Domar
Lars Gustafsson
Åke Hällgren
Sören Källgren
Bo Lång
Marianne Wibom

Grupp 2

Hans Antonsson
Bernt Bergfors
Clas Fries
Thomas Hortlund
Göte Högbom
Torgny Jonsson
Arne Tärnvik
Erik Walfridsson

Uppsala 1999-03-29

Grupp 1

Krister Bengtsson
Ove Bohman
Leif Calissendorff
Lena Jonsell
Birgitta Moberg
Per-Olof Ohlsson
Örjan Zetterqvist
Margareta Öberg

Grupp 2

Magdalena Clausen
Marie-Louise Danielsson-Tham
Ingrid Gustavsson
Carl-Eric Hagberg
Ulf Häggbom

Karl-Johan Johansson
Kjell Löthberg
Ola Nilsson

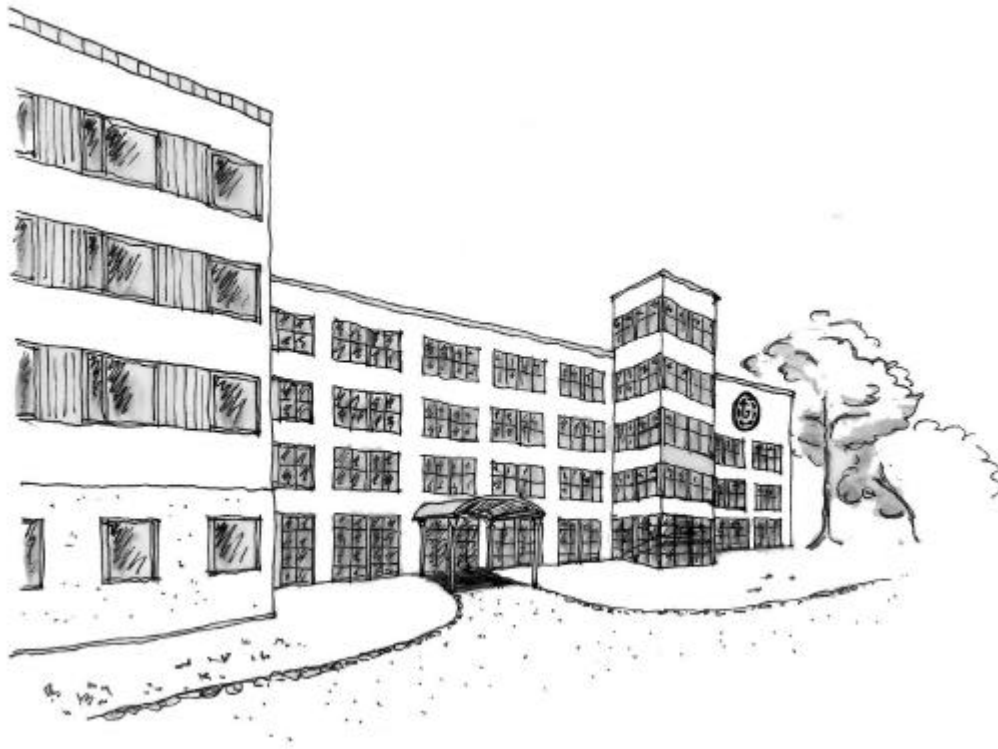
Grupp 3

Gösta Ericson
Björn Gembert
Anita Hussénus
Marianne Lindfors
Jan Ivar Mattsson
Thomas Stiernström

Bilaga 2: Speldokument

Universitetet i Gumstad

Ett spel om strategier och lokaler.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Spelregler	s. 2
2. Arbetsgruppens promemoria	s. 3
3. Omvärldsscenario	s. 7
4. Universitetet i Gumstad år 2000	s. 12
5. Regleringsbrev	s. 15
6. Instruktion till budgetverktyg	s. 17
7. Redovisningsblankett	s. 18
A. Verksamhetsidé	
B. Budget	
C. Kommentarer till budget	

1. Spelregler

Vad?

Ett epokgörande styrelsesammanträde vid Universitetet i Gumstad skall resultera i ett beslut om en strategisk plan för universitetets verksamhet med särskild tonvikt på dess lokaler.

Hur?

I materialet finns en presentation av universitetet och det utbildningspolitiska läget. Vid dagens sammanträde presenteras en PM från en arbetsgrupp. Promemorian fungerar som beslutsunderlag för de strategiska planerna för Universitetet i Gumstad.

Gruppen fungerar som styrelse för Gumstad universitet och utser inom sig styrelsens ordförande. Övriga deltagare har inga specifika roller annat än som styrelsemedlemmar.

Styrelsen fattar beslut med enkel majoritet där ordförande har utslagsröst. Universitetet får naturligtvis inte budgetera med underskott.

Vid de fall då verkligheten och spelets förutsättningar skiljer sig, gäller spelet.

Inga externa medel utöver de beskrivna får tas i beaktande, det är dock tillåtet att manipulera antalet studenter för att på så vis erhålla extra medel.

Tidsramar

Kort presentation av spelet.

Spelet pågår i 3 timmar.

Återsamling för presentation av resultat.

Presentation av resultat

Styrelsens beslut skall presenteras i form av en övergripande strategi (7. A), en budget (7. B) och en förklaring till budgeten med tonvikt på lokaldisposition (7. C). Redovisningsformuläret finns även som Word-fil (Redovisningsformulär.doc) på datorns skrivbord.

Ytterligare information

Vid oklarheter eller om ytterligare information önskas, hänvisas till spelledningen.

Hjälpmedel

Ett budgethjälpmedel finns i en Excel-fil (Budget.xls) som ligger på datorns skrivbord. Instruktion till budgetverktyget finns bland utdelade papper och på datorns skrivbord (Budgetförklaring.doc). För att underlätta budgetarbetet räknas allt i fasta priser.

Universitetet i Gumstad: Strategiska vägval för grundutbildningen Arbetsgruppens beslutsunderlag 2001-01-28

Arbetsgruppen för universitetets framtid överlämnar härmed sin PM enligt uppdrag vid möte med Gumstad universitets styrelse den 9 maj 2000. Arbetsgruppen har sammanträtt vid tio tillfällen och däremellan har ett antal studier genomförts av gruppens medlemmar.

Inför beslutet om universitetets profil i det nya milleniet har arbetsgruppen identifierat ett antal vägskalet som både påverkar och påverkas av den inriktning styrelsen väljer.

Följande nyckelområden har identifierats av arbetsgruppen;

- Studentgrupper: Vilka satsar vi på?
- IT-expansion: en lösning på lärarbristen?
- Företagsekonomins framtida ställning: Harvard eller Vårdby?

Sannolika konsekvenser samt vissa lokalbehov av de olika valen beskrivs i texten. P.g.a. interna meningsskiljaktigheter väljer arbetsgruppen att ej rekommendera styrelsen några beslut.

Studentgrupper

Dagens studenter utgör en alltmer heterogen grupp och en dikotomi mellan traditionella och icke-traditionella studenters krav på utbildningen har uppstått. Det allt större antal studenter över 25 år som bedriver studier på deltid (20% av alla studenter, jämnt fördelat över fakulteterna) önskar tids- och platsberoende studiemöjligheter. Föreläsningar på kvällar och helger och möjlighet att själv välja studietakt är ett par av de önskemål som framförs. Följaktligen kräver de ett större inslag av IT-baserade distansutbildningsmetoder vid universitetet. Detta står i kontrast till våra traditionella studentgrupper som alltmer börjar likna förvärsarbetande i sin inställning till studierna. De vill ha en plats att studera på mellan nio och fem¹ och klarar sina studier på utsatt tid. Deras lokalbehov är således läsplatser samt utrymmen för sociala kontakter i anknytning till dessa.

Den förstnämnda gruppen sprider sig någorlunda jämnt över de olika disciplinerna, men med en viss övervikt för samhällsvetenskap och humaniora. I gruppen traditionella studenter kan en tudelning skönjas beroende av om studenterna kommer från studievana hem eller ej. Våra studieovana studenter väljer i högre utsträckning vård- och omsorgsprogram, men framför även önskemål på ett akademiskt basår, medan övriga studenter i högre grad väljer

¹ Högskoleverkets rapport 1998:31R Visar att högskolornas totala kvadratmeteryta har stigit kraftigt under 1990-talet.

civilingenjörsutbildningarna. Dessa två gruppers lokalbehov verkar i motsatt håll med avseende på universitetets totala kvadratmeteryta.

De låga ersättningarna per student gör att storföreläsningar blir allt vanligare; samtidigt kräver nya undervisningsformer fler gruppövningar. En prioritering måste sålunda göras mellan föreläsningssalar, grupprum, läsplatser och teknik för distansutbildningen.

Gumstad kommun har i ett flertal uttalanden förespråkat en ökad satsning på vård- och omsorgsutbildningarna eftersom dessa utbildningar kan tänkas locka en del av ungdomarna i Vårdby/Stridsby. Från de etablerade företagen i regionen finns önskemål om fler civilingenjörer och detta så snart som möjligt.

Rekryteringen av framtida studenter görs i allt hårdare konkurrens, både nationellt och internationellt. För att expandera grundutbildningen krävs omfattande nationella rekryteringsinsatser. Vårdutbildningen har i första hand en regional rekryteringsbas, medan gummiforskningen rekryterar i huvudsak nationellt och i viss mån internationellt. Viljan att expandera kräver ett ökat deltagande i det internationella studentutbytet, f.f.a. med avseende på rekrytering av utländska studenter. Med anledning av ökad konkurrens både inom och utom landet stiger kostnaderna för rekrytering med avstånd och antal studenter.

Prioriteringar mellan ämnen, rekrytering av olika studentgrupper, lokaler och teknisk utrustning är nu ett måste. En numerär expansion av grundutbildningen resulterar förutom kostnader för lärare och lokaler även i administrativa kostnader och rekryteringskostnader.

Fler lärare per student, IT-expansion

Med anledning av utbyggnaden av högskolan har ett stort antal av våra meriterade lärare erbjudits tjänster vid närbeliggande högskolor. De minskade fakultetsanslagen har lett till ett större beroende av externa anslag vilket har gått ut över utbildningen. Detta har inneburit en allvarlig brist på lärare vid ett antal institutioner vid universitetet (i första hand: företagsekonomiska institutionen, institutionen för vårdvetenskap och institutionen för mediavetenskap). För att råda bot på denna brist undersöks möjligheterna att effektivisera utbildningen med hjälp av olika IT-stöd och därigenom öka antalet studenter per lärare. Inspelade föreläsningar som distribueras via internet och/eller digital-tv-nätet, automatiserade duggor och självstudieuppgifter/övningsprogram är alternativa lösningar. IT-rådet har utarbetat ett framtidsförslag som i korthet innebär:

Universitetet bör inrätta ett undervisnings teknikcentrum (en slags modern AV-central). Här skall föreläsningar spelas in och läggas på nätet, för att vara tillgängliga när som helst på dygnet. Via internet kommer länkar att finnas till kompendier, tidskrifter och andra publikationer i ämnet, och alla lärare skall kunna nås via e-post. Studenterna skall också kunna diskutera med varandra över nätet med både ljud och bild.

Det finns två olika tekniska lösningar

1. En grupp av f.d. ingenjörstudenter som i företaget Net-it arbetar med internetuppkopplingar för högskolan och lokala företag har kommit med ett förslag: Varje student måste ha en generell internetuppkoppling med minst 56 000 kbs (motsv. ordinärt modem). Studenterna skall kostnadsfritt erbjudas e-postadress och ett antal MB på en server för att kunna lägga upp egna hemsidor. Förutsatt att studenterna har en mobiltelefon och en lap-top kan de via mobilnätet komma åt internet, högskolans intranät och e-post, trådlöst var de än befinner sig inom högskoleområdet/högskoleorten. Sändare kan förslagsvis även sättas upp i nära anslutning till studentbostadsområden. Universitetets kostnader för detta kommer att påverkas bl a av antalet studenter.
2. Universitetet har nu - i samband med att det finns planer på viss ombyggnad och omstrukturering av lokaler - goda möjligheter att dra fysiska ledningar till alla rum inom universitetsområdet för direktuppkoppling på 155 Mbit (SUNETs nya uppkoppling). Universitetets kostnader för detta är framförallt en engångskostnad.

Styrelsen måste ta ställning till vilken grad universitetet skall förlita sig på teknikutveckling för att avhjälpa lärarbristen och hur dessa val påverkar lokalbehovet.

Företagsekonomins framtida ställning

Efter avhoppet av de två professorerna Krösus Sork och Joakim von Shylock står den företagsekonomiska institutionen inför ett flertal stora avväganden. Kvalificerade lärare och forskare är redan idag en bristvara och de framtida möjligheterna kräver betydligt fler än vad som finns idag. Efter avhoppet är den framtida vetenskapliga statusen mycket osäker. Med anledning av detta har institutionsledningen inlett diskussioner med Harvard Business School om samverkan och kompetensutbyte. Samarbetet kan innebära att två nya professorer inrättas vid universitetet i Gumstad och att ett antal doktorander knyts till dessa. Forskningen skall bedrivas på halvtid vid Harvard. Denna liering antas säkra att Gumstad behåller en framskjuten plats i den internationella forskningen i företagsekonomi. I dagsläget finns dock inte finansiering för de nya professorerna och deras doktorander. Medel skulle kunna frigöras genom att anta ett erbjudande från CityUniversitetet om att mot ersättning, något lägre än tilldelningen från staten, överta grundutbildningens ekonomiprogram. Examen kommer att erhållas från Gumstad universitet. Ett problem i sammanhanget är att CityUniversitetet främst kan vara ute efter att stärka sitt renommé. CityUniversitetet fälldes nyligen i marknadsdomstolen för att de falskt utlovade universitetspoäng för sin uppdragsutbildning. Vid ett samarbete är universitetspoäng plötsligt en realitet för CityUniversitetet.

En annan alternativ utveckling av företagsekonomi är att kommunen erbjudit sig att skänka mark till en utbyggnad av vårdutbildningen i Vårdby/Stridsby under förutsättning att man satsar på utbildningsspåret Vård på entreprenad. Denna satsning skulle kräva stora insatser från den

Gumstad universitet
Rektorsämbetet
Byråsekreterare Frank Ärlig

företagsekonomiska institutionen och skulle innebära ett stort avsteg från den corporate finance inriktade forskningen. Kommunen tror på en framtida expansion av småföretagande inom vårdsektorn och vill då ha en god grund i regionen. En satsning på denna utbildning skulle dessutom sannolikt ge universitetet det folkliga stöd i regionen som sedan länge eftersökts. På grund av bristen på kompetenta lärare inom företagsekonomi skulle det emellertid bli svårt att bibehålla den uppdragsutbildning som ges till stadens industriföretag. Detta borde i sin tur innebära att det blir svårare att finansiera Växthuset med externa medel från näringslivet.

Om universitetet väljer att satsa på Vård på entreprenad kan utrymme tillgängliggöras i huvudbyggnaden för expansion av Gumforsk. Hela den företagsekonomiska institutionen flyttas då till en ny och subventionerad byggnad. Vid underhandsdiskussioner med CityUniversitetet visades emellertid tydlig skepsis mot Vård på entreprenad-programmet, vilket skulle kunna påverka deras erbjudande.

Här finns således tydliga vägval:

- Ett kontrakt med Cityuniversitetet frigör lokaler för en expansion av Gumforsk och möjliggör en nationell expansion av studentbasen. Samtidigt är universitetets rykte i fara om kvaliteten i grundutbildningen inte kan säkras.
- Om ett samarbete med Harvard inleds krävs ytterligare investeringar i lokaler och informations- och kommunikationsteknologi. Den företagsekonomiska institutionen skulle dock sannolikt erhålla mycket gott rykte i forskarkretsar och därigenom kunna erhålla ytterligare externfinansiering.
- Vid en satsning på Vård på entreprenad frigörs lokaler i huvudbyggnaden och nya lokaler erhålls till en relativt låg kostnad. Universitetets rykte i kommunen och regionen skulle stärkas, men man riskerar att förlora personal från den företagsekonomiska institutionen om de tvingas att byta inriktning på sin verksamhet.

Arbetsgruppen lämnar härmed grundutbildningens öde i styrelsens händer.

Frank Ärlig
Byråsekreterare

3. Omvärldsscenario

Vi befinner oss i slutet av januari, året 2001. Universitetets ledning sammanträder för att diskutera arbetsgruppens beslutsunderlag och universitetets strategiska vägval. Till grund för diskussionen och det strategiska ställningstagandet bär ledningen med sig kunskapen om ett antal viktiga förhållanden och faktorer i universitetets omvärld, som kort beskrivs nedan.

1. UTBILDNINGSSOMRÅDET

- **Från massutbildning till universalutbildning**

Intresset för högre utbildning är stort och växande. Flertalet svenska ungdomar planerar att studera vid universitet och högskolor (70 % av gymnasieeleverna). 45 % av en årskull går vidare till högskolestudier. Det finns ett ökande antal högskolestudenter bland s.k. "icke-traditionella studenter", dvs studenter som har gjort minst ett långt uppehåll i studierna, som påbörjat studierna vid 25 år eller senare eller som läser på deltid. Antalet studerande på grundutbildningen totalt (inkl distansutbildning) är 350 000. Sökandetrycket varierar något mellan de olika utbildningarna, men är generellt sett högt. Den sökargrupp som tydligast ökar är yrkesverksamma som önskar fort- och vidareutbildning.

- **Brist på studenter - pedagogik som konkurrensmedel**

Enligt en ny utredning från Högskoleverket ("När studenterna är för få...", Högskoleverkets rapportserie 2000: 20 R) har en situation uppstått där universitetens och högskolornas samlade expansionsplaner långt överskrider tillgången på studenter. En viktig medverkande faktor är den minskade ungdomsarbetslösheten. Problemet har uppmärksammats och diskuterats bland sektorns företrädare. Den lösning som flera framfört är att mer aktivt gå ut på den internationella marknaden för att rekrytera studenter. Betydelsen av pedagogik som ett konkurrensmedel har också uppmärksammats.

- **Högre utbildning en viktig internationell handelsvara**

Den internationella utbildningsmarknaden är i stark utveckling. Utbudet har formligen exploderat i form av ett antal internationella och privata utbildningar. Antalet utländska utbildningsanordnare i Sverige har ökat. Ett antal svenska utbildningsinstitutioner och utbildningsanordnare som erbjuder utbildning av svensk snitt och med svensk erkännande har etablerats i andra länder och världsdelar. Antalet virtuella universitet och högskoleutbildningar som erbjuds via Internet, e-mail och WWW har ökat kraftigt.

För många av de virtuella universiteten har frågan om ackreditering och avgifter ännu inte lösts. Efterfrågan ser trots detta ut att öka. Undersökningar har visat att flertalet studenter som utbildats vid de virtuella universiteten har lyckats bra i sin fortsatta yrkes- eller forskarkarriär.

På världsbasis har s.k. franchising av examensrätter (dvs att ett universitet med examensrätt i ett land hyr ut denna rätt till en utbildningsanordnare utan examensrätt i ett annat land) blivit mer och mer vanligt. Ett exempel: Ett antal nya utbildningsanordnare i USA, Australien, Asien och Europa har beslutat att gå samman och bilda en kedja av lärosäten (med namnet McUniversity Study Shop), som mot betalning skall erbjuda potentiella studenter på olika orter i världen en varierad, men standardiserad, meny av högskolekurser. Varje utbildning leder till en viss typ av examen och poängvärde - men kostar olika beroende på den lokala ortens marknadspriser.

Utbildningarna skall erkännas av det privata, globalt verkande ackrediteringsinstitutet World University Validation Services. En ansökan om att bli den svenska länken i kedjan har lämnats in av Cityuniversitetet i Stockholm, som bl a fått pengar från Industriförbundet för utbildning och forskning.

De nya, utländska och privata, utbildningsanordnarna har satsat stort på fort- och vidareutbildningsmarknaden. Flera av dem erbjuder endast uppdragsutbildning, kurser på halvfart, kvällstid och distansundervisning. De traditionella lärosätena har svårare att marknadsföra sig när det gäller fort- och vidareutbildningen.

- **Studentinflytandet ökar**

Ett antal reformer har sätts i högskolesystemet som syftar till att öka den enskilda studentens valmöjligheter och inflytande i högskolan. Detta förväntas locka fler studenter (svenska och utländska) att läsa vid svenska högskolor samt påverka utbudet, skapa förnyelse och kvalitet i utbildningen. Studenterna skall ses som en form av expertis och har rätt att delta i samtliga vid universitetet permanenta beredande och beslutande organ, samt i viktiga beredningsprocesser som drivs av Högskoleverket. I beslutande organ på fakultets- och institutionsnivå skall studentrepresentanterna utgöra hälften av ledamöterna, och lärarna/de anställda andra hälften. Ordförande, dekan resp prefekt, har utslagsröst.

Kraven på pedagogiska meriter hos lärarna har ökat. Universitetet skall i samband med kvalitetsarbete och årsredovisning tydligt redovisa studenternas och studentkårens syn på undervisning, kursutbud, lärosätet som helhet och viktiga policyfrågor.

- **Ubikvitetisk utbildning - ett generellt studentkrav**

Genom SFS har krav rests på att utbildningen inte bara skall vara rumsberoende utan även tidsberoende. Studenterna bedriver ofta studier parallellt med arbete och familjeliv. Föreläsningar och annat studiematerial skall kunna tillgodogöras när som helst på dygnet, studietakten bör kunna varieras fritt och hjälp bör finnas tillgängligt med 48 timmars varsel. Både högskolornas vanliga studenter och de som deltar i uppdragsutbildning har framfört detta krav gentemot högskolan.

SFS har dock fortsatt sin mission mot universitetens uppdragsutbildning och en konflikt har uppstått mellan studenter i uppdragsutbildning och övriga. De förstnämnda erbjuder ofta en s.k. förmånsdator med ISDN-uppkoppling av sina arbetsgivare som morot för vidare studier. Studenterna och deras arbetsgivare driver en hård kampanj för att i undervisningen faktiskt utnyttja den datorkraft som de besitter, bl a genom att läsa på obekväma tider och på annan ort. Traditionella studenter anser sig dock inte ha råd med den allra senaste tekniken och snabba uppkopplingar. Detta kan få till följd att de inte kan ta del av allt material, och därmed riskerar halka efter.

I SFS' begrepp ubikvitetisk utbildning ingår också krav på utökning av sommarundervisningen.

- **Akademisk bastermin har prövats**

En försöksordning med en generell, akademisk bastermin har satts igång vid ett av de stora universiteten. Basterminen (som är studiemedelsgrundande) kallas för lärande och vetande, och innehåller ämnen som filosofi, logik, vetenskapshistoria och vetenskapsteori, informationssökning, problemlösning, kommunikations- och presentationsteknik. Syftet är att ge samtliga studenter en grund att stå på och ett redskap för att på bästa möjliga sättet kunna välja,

sätta ihop och tillgodogöra sig sin utbildning.

Basterminen har nyligen utvärderats av Högskoleverket, som i sin rapport konkluderar att ”Modellen med en akademisk bastermin har fallit mycket väl ut. Speciellt har den fungerat väl för studenter från studieovana miljöer. Den har hjälpt studenterna att snabbt komma in i utbildningen, förstå innebörden av självständigt och kritiskt tänkande samt att för egen del inse värdet av högre utbildning. Modellen borde spridas till flera lärosäten. På sikt bör man göra det till ett generellt krav att varje högskola med benämningen universitet skall kunna erbjuda sina studenter en akademisk bastermin.”

SAMMANFATTNINGSVIS har konkurrensen mellan olika utbildningsanordnare om att rekrytera, bibehålla och tillfredsställa den enskilda studenten ökat (nationellt såväl som internationellt). Konkurrensen gäller både innehåll, distributionsform, pris, kvalitet och effektivitet.

2. POLITIK

• **Utbildningspolitiken: Svaga signaler, bristande tillsyn**

I utbildningsdepartementet pågår en diskussion om den framtida strategin på utbildnings- och forskningsområdet. Med anledning av studentsituationen har regeringen beslutat tillsätta en kommitté för att utreda frågan om högskolans förutsättningar att rekrytera studenter till högre utbildning. I en intern organisationsutredning om regeringskansliet diskuteras departementets arbets- och ansvarsområde, och flera andra departement har ökat sitt intresse för utbildnings- och forskningsfrågorna.

Regeringen har i olika sammanhang framhållit att den högre utbildningen kan utgöra en för Sverige mycket viktig handelsvara, ägnad för både export och import. I debatten om framtidens utbildningsbehov dominerar representanter från näringslivet och industrin. Våren år 2000 lade regeringen fram en forskningspolitisk proposition baserad på utredningen Forskningspolitik (SOU 1998:128). Debatten först kring utredningen och sedan i riksdagen efter propositionen visade att flera viktiga ställningstaganden inte var avklarade. Regeringen har krävt ytterligare granskning och utredning, och det forskningspolitiska beslutet har bordlagts några år i väntan på en ny utredning kring kunskapssynen och behovet av kunskap i samhället. De tydligaste budgetpolitiska signalerna från Utbildningsdepartementet har varit fortsatt utbyggnad av de mindre och medelstora högskolorna, ökade resurser till grundforskning, speciellt inom natur och teknik samt ökade resurser till vissa typer av utbildning (IT, teknik, arkitektur och design samt utbildningar med inriktning mot demokrati och etik).

I dagspressen har Utbildningsdepartementet och Högskoleverket kritiserats hårt för att inte bemöta den explosionsartade utvecklingen av utbildningsmarknaden. Det finns ett snabbt växande behov av att precisera reglerna och skärpa tillsynen, och det krävs att utredningar och utvärderingar av olika typer av utbildning blir skarpare i tonen. Oppositionspartierna har rest krav om ett helt nytt, statligt ackrediteringssystem för högre utbildning.

• **Tre nya handlingsprogram från regeringen, som inbjuder universiteten att medverka**

Regeringen har lagt fram tre nya handlingsprogram. Det ena gäller insatser för att fördjupa demokratin och motverka segregation (Justitiedepartementet). Det andra innehåller förslag till satsningar för att skapa en långsiktig hållbar utveckling och tillväxt i Sverige (Näringsdepartementet och Miljödepartementet). Det tredje handlingsprogrammet är en fortsättning på Handlingsprogrammet för arkitektur & formgivning (1997), som har

konkretiserats, tillförts resurser och specifikt inriktats på att rusta upp, förnya och levandegöra den byggda stadsmiljön. En verksamhet som regeringen vill satsa på är planering och byggande för lärande och utbildning.

I samtliga handlingsprogram diskuteras hur den högre utbildningens och forskningens medverkan är nödvändig för att nå programmets syften, och programmen ger förslag till nya typer av utbildning, särskilda forskningsfrågor mm. De ekonomiska medlen föreslås fördelas efter ansökan innehållande konkreta projektförslag.

- **Två kommissioner som utmanar universitetet som institution**

Regeringen har inrättat två kommissioner med uppgift att främja debatten och utveckla konkreta idéer för ett framtida Sverige. Den ena arbetar med frågor om kultur, identitet och värden, den andra med människors sysselsättning efter millennieskiftet. Kommissionen för frågor om kultur, identitet och värden har i sitt arbete satsat på att *uppmåna de etablerade institutionerna i samhället (bl a universitetet) att analysera och debattera sin roll i kultur- och värdefrågor*. Detta har lett till en storm av debattartiklar, seminarier, offentliga hearings, utfrågningar etc. , och en förnyad diskussion om bl a om universitetet som normsystem och idé.

Sysselsättningskommissionen har som underlag för en diskussion bland näringslivets och arbetsmarknadens aktörer utvecklat en *"checklista för framtidens sysselsättning"*, med vilken man poängsätter och rankar aspekter som miljö, demokrati, etik och estetik. Utbildning och forskning är en av de sysselsättningar som kommissionen direkt pekat på som intressant att analysera ur dessa aspekter.

3. EKONOMI

- **Positiv tillväxt och ökad sysselsättning**

Under 1999 och år 2000 har tillväxten, bl a beroende på en mycket stram lönepolitik, legat på cirka 3 %. Det som framförallt har bidragit till tillväxten har varit den ökade inhemska efterfrågan. Efterfrågan har i hög grad riktat sig mot arbetsintensiv verksamhet, vilket i sin tur har bidragit till en positiv sysselsättningsutveckling. Sysselsättningen har förbättrats avsevärt under år 2000, och i december uppgick den öppna arbetslösheten till 4,5 %. Utsikterna vad gäller tillväxttakt och sysselsättning under de närmaste åren bedöms som relativt goda.

Som en konsekvens av den stigande sysselsättningen har hushållens inkomster ökat något. Investeringsstakten har ökat, bl a som en konsekvens av statliga program för ekologiskt hållbara investeringar och energiomställning. Även på världsmarknadsnivå har tillväxten ökat. Bl. a. har konjunkturläget i Europa förstärkts och de asiatiska ekonomierna återhämtat sig något, även om det här finns stora skillnader länderna emellan. Inflationen har varit 2 % under 2000 och den bedöms hålla sig på denna nivå även under 2001. Det offentliga finansiella sparandet har haft en svag ökning och skulderna har kunnat amorteras. Statsskulden minskade år 2000 till 60% av BNP.

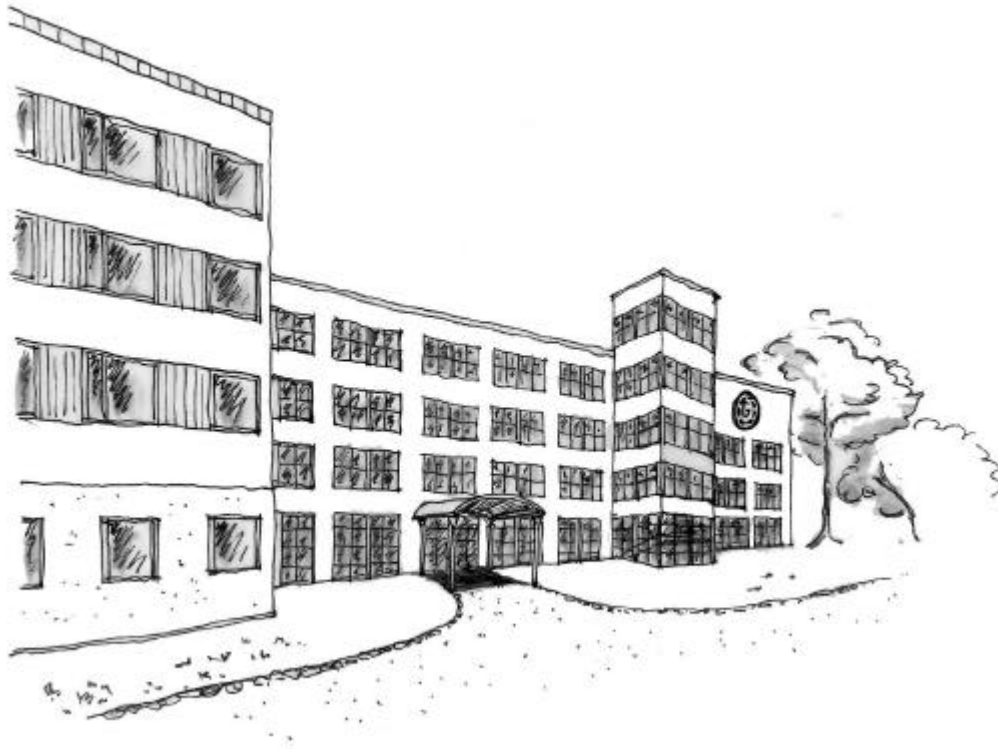
- **De statliga utgifterna: stabilitet och viss omfördelning**

Riksdagens beslut om den statliga budgeten för 2001 medger att de samlade utgifterna uppgår till 760 miljarder kronor. För utgiftsområde 16, Utbildning och universitetsforskning, har totalt 32 miljarder anslagits. Utgiftsområdet utgör näst efter totalförsvaret den största enskilda verksamheten i statens budget. Till skillnad från försvaret har området haft en viss ökning under perioden 1999-2001. När det gäller den högre utbildningen beror ökningen på att utbyggnaden av högskolan har fortsatt, nya utbildningsplatser har tillförts (speciellt inom det naturvetenskapliga och tekniska området) och nationella IT-satsningar har fullföljts. I regeringens

förslag till budget för perioden 2002-2004 har utgifterna per år satts till 780 miljarder kronor. För utgiftsområde 16 är ramen fortfarande 32 miljarder. Vissa andra områden har dock fått ökat sina anslag, bland annat som ett resultat av att statliga myndigheter ålagts ett större ansvar för beställning och finansiering av forskning och utveckling.

4. Universitetet i Gumstad år 2000

Universitetet i siffror

Antal helårsstudenter	15 000
Antal anställda	3000
Antal professorer	170, därav 30 kvinnor (17,6 %)
Antal lärare/forskare	1500
- med doktorsexamen	900 (60%)
Utbildning	55 program, 250 kurser
Årsomslutning	1,7 miljarder kr
Lokalyta	170 000 m ²

En kort beskrivning

Universitetet i Gumstad (UiG) är ett av de mindre och relativt nya universiteten i Sverige. Det ligger centralt beläget i Gumstad - en typisk industristad med en dominerande gummiindustri. Gumstad expanderade kraftigt under 60- och 70-talen. De två största förorterna är Vårdby och Stridsby. En av universitetets institutioner är placerad i Vårdby.

Universitetet bildades år 1977. Tidigare var det en teknisk högskola, med inriktning bl a på kemiteknik. I samband med bildandet av universitetet ingick en yrkesteknisk högskoleutbildning för handel och kontor, samt lärarhögskolan i Gumstad. Ett fristående forskningsinstitut, Gumforsk, ingick också i universitetet. Gumforsk har numera blivit världsledande vad gäller forskning kring gummits miljöaspekter och re-gummering. 1997 inordnades den landstingskommunala vårdhögskolan i universitetet.

Universitetet bedriver utbildning och forskning inom *tre områden med var sin fakultet* - naturvetenskap och teknik, humaniora och samhällsvetenskap (inkl hälsovetenskap) samt lärarutbildning. För varje fakultet finns ett antal institutioner och arbetsenheter, samt ett antal centrumbildningar för forskning och utveckling. De viktigaste är Centrum för Miljöteknik (CMT), Centrum för Vård på Entreprenad (CVPE) och Centrum för Utveckling av Lärarutbildningen (CUL).

På undervisningssidan är universitetets tekniska, hälsovårds- och lärarutbildningar mest kända och ansedda i universitetets omvärld och har ett högt sökandetryck. 45 % av studenterna vid universitetet läser natur- och teknikvetenskapliga ämnen, 10 % av dessa gör det som del av grundskollärarutbildningen.

På forskningssidan ligger universitetets *kemiska och tekniska gummiforskning* i den absoluta fronten och har högt internationellt anseende. Universitetets *företagsekonomiska institution* har också byggt upp ett gott anseende i forskarkretsar. På övriga områden är forskningen av normal omfattning, med undantag av några av de humanistiska ämnena där universitetet under en längre period haft problem att få fram bra ansökningar, nå resultat och publicera forskningsresultat.

Universitetet har också ett antal mindre bolag och stiftelser. Mest omfattande är verksamheten vid *Jästhuset* - ett universitetsorgan för samverkan med regionen. Jästhuset arbetar med kunskaps- och teknikspridning, gemensamma projekt och uppdragsutbildning. På uppdrag av ett antal industriföretag och för kommunens tekniska personal undervisar Jästhuset i miljö- och kemiteknik. Inom ramen för lärarutbildningen vidareutbildar universitetet på kommunens initiativ ett antal förskollärare och fritidspedagoger.

UiG har goda internationella kontakter och samarbetar med *ett antal framstående amerikanska och europeiska forskningsinstitutioner* när det gäller den kemiska och tekniskt inriktade forskningen. Universitetet har väletablerade kontakter med *svenska och internationella kemi- och petroleumsföretag*, som medfinansierar universitetets gummiforskning. 75 mkr kommer från ett femårigt kontrakt med Det Globala Kemiföretaget AB, Division Miljö.

Universitets lokaler

Universitetet är lokaliserat till tre områden. I universitetsbyggnaderna vid älven ryms förvaltningen och rektors kontor, flertalet institutioner, kontor/arbetsrum, universitetsbiblioteket, utbildnings- och studentlokaler, laboratorier och centrumbildningar. Kvarteret heter *Fabriken*.

Ett par hundra meter därifrån, närmare centrum, ligger Jästhuset, inkvarterat i en ny näringslokal som fungerar som företagshotell. Denna fastighet har döpts till *Kristallen*.

I förorten Vårdby (10 km utanför centrum) finns tidigare Vårdhögskolan, numera Institutionen för hälsovetenskap. Huset (*Sanatoriet*) byggdes i slutet av 1800-talet.

Utspritt i Gumstad finns några av de humanistiska institutionerna i olika fastigheter. *Akademiska Hus är hyresvärd för samtliga lokaler.*

Ekonomiskt resultat

Resultaträkning år 2000 (tkr)

	Intäkter			Utgifter	
Anslag	1 000 000	60%	Personal	995 000	60%
Bidrag från landsting & kommun	69 000	4%	Lokaler	270 000	16%
Övr. bidrag	404 000	24%	Övr. drift	300 000	18%
Avgifter	187 000	11%	Avskrivningar	88 000	5%
Summa	1 660 000	100%	Summa	1 653 000	100%

Universitetets informationsförsörjning

Universitetets IT-råd lade i maj 1998 fram en treårig plan för universitetets IT-utrustning och -användning, som antogs av styrelsen. Under tiden har IT-rådet fått vidgat mandat och uppdrag och har omdöpts till Framtidsrådet. Rådet arbetar med en långsiktig *strategi för universitetets totala informationsförsörjning*.

Framtidsrådet har bl a pekat på bibliotekets strategiska roll. Det behöver förändras från ett traditionellt universitetsbibliotek till ett modernt centrum för information och kommunikation.

Regleringsbrev för Universitetet i Gumstad avseende år 2001

VERKSAMHET

1. Utbildningsuppdrag och verksamhetsmål för grundutbildningen

Examina

För treårsperioderna 2000-2002 respektive 2003-2005 gäller följande examensmål (lägsta antal avlagda examina)

<u>Examen</u>	<u>Mål 2000-2002</u>	<u>Mål 2003-2005</u>
Magisterexamen	1200	1300
Civilingenjörsexamen	1800	2000
Grundskoll.examen 4-9	300	200
Gymnasielärarexamen	250	270

Helårsstudenter

För budgetåret 2001 skall följande mål för antal helårsstudenter gälla:

- totalt minst 15 300 studenter
- varav minst 7000 inom de naturvetenskapliga och tekniska utbildningsområdena.

Under perioden 2000-2002 skall antalet helårsstudenter öka i förhållande till perioden 1997-1999 inom

- de naturvetenskapliga och tekniska utbildningsområdena
- grundskolläraryt utbildning med inriktning mot natur och teknik
- gymnasieläraryt utbildningen.

Under perioden 2000-2002 skall antalet helårsstudenter minska i förhållande till perioden 1997-1999 inom

- grundskolläraryt utbildning med inriktning mot undervisning i årskurserna 4-9
- beteendevetenskap.

Gemensamma bestämmelser för grundutbildning vid högskolor

Utbildningsutbudet bör anpassas i riktning mot områden där behovet av välutbildad arbetskraft bedöms öka. Universitetet skall beakta behovet av utbildade inom det informationstekniska området. Universitetet skall beakta möjligheterna att samordna sitt utbildningsutbud med andra högskolor. Omprioriteringar av verksamheten skall framgå av årsredovisningen.

Universitetet bör förbättra förutsättningarna för individers fortbildning och vidareutbildning genom att öka tillgängligheten till utbildningsutbudet. Årsredovisningen skall innehålla en redovisning av antal studenter, helårsstudenter och helårsprestationer för kurser på andra tider än dagtid vardagar, för uppdragsutbildning och distansutbildning. Universitetet skall i årsredovisningen kommentera graden av tillgänglighet.

Universitetet bör uppmärksamma att studenter med utländsk bakgrund kan behöva särskilt stöd och skall vid behov anordna stödundervisning i svenska.

Uppdrag

Av universitetets årsredovisning skall framgå vilka bedömningar av behovet av välutbildad arbetskraft som har gjorts och hur detta påverkat universitetets omprioriteringar av utbildningsutbudet.

2. Forskning och forskarutbildning

Universitetet skall bedriva forskning och forskarutbildning inom vetenskapsområdena

- naturvetenskap och teknik
- humaniora-samhällsvetenskap (inklusive hälsovetenskaplig forskning)

För treårsperioden 2000-2002 respektive 2003-2005 gäller följande examensmål för forskarutbildningen vid universitetet (lägsta antal avlagda examina)

<u>Vetenskapsområde</u>	<u>Mål 2000-2002</u>	<u>Mål 2003-2005</u>
Naturvetenskapligt - tekniskt	220	270
Humanistisk- samhällsvetenskapligt	100	130

Av de professorer som anställs under treårsperioden 2000-2002 skall minst 20 % vara kvinnor (rekryteringsmål).

Universitetet bör under treårsperioden öka antalet rekryteringstjänster för dem som avlagt doktorsexamen.

Uppdrag

Universitetet skall utarbeta en samlad forskningsstrategi för perioden 2002-2006. Strategin skall avlämnas till regeringen senast 1. januari år 2002.

FINANSIERING

Översikt

Anslag som disponeras av myndigheten

1. Grundutbildning	637 600 000 kr
2. Forskning och forskarutbildning	369 400 000 kr
3. Särskilda utgifter	<u>2 000 000 kr</u>
Totalt anslag för universitetet	<u>1 009 000 000 kr</u>

6. Instruktion till Budgetverktyg (Budget.xls)

För att underlätta arbetet med fallet har vi konstruerat ett budgetverktyg i form av en Excel-fil baserat på en mycket förenklad resultaträkning. Verktöget är till för att speldeltagarna skall kunna se vilka effekter förändringar i kvadratmeterytor och antal anställda har på resultaträkningen.

Grön ruta: Resultat år 2000.

Röd ruta: Budget år 2001

Gul ruta: Kostnader för personal efter kategori.

Blå ruta: Kostnader för lokaler efter kategori (lokalerna på fastigheten Åkern är 30% billigare eftersom marken skänks av Gumstad kommun)

Lila ruta: Intäkter från statsanslag.

Siffrorna i den gröna rutan är endast referensramar för budgetarbetet.

I den röda Budgetrutan förändras poster och resultat vid förändringar i de blå, lila och gula rutorna. Endast de *kursiverade* siffrorna är tänkta att förändras av speldeltagarna.

Exempel: För att öka antalet professorer i exempelvis kemiteknik med 3 samt renovera 100 kvadratmeter av institutionens gamla laborationslokaler i universitetets huvudbyggnad Fabriken gör man följande:

1. Öka antalet årsverken av professorer från 170 till 173 i den gula rutan.
2. Minska antalet kvadratmeter G:a lab i den blå rutan under posten Fabriken&Centrum från 19000 till 18900 och öka Nya lab från 50000 till 50100 under posten Fabriken&Centrum.
3. Resultatet för hela universitetet har nu minskat från 9060 tkr till 6530tkr.

7. Redovisningsformulär för spelet om Universitetet i Gumstad

7.A Övergripande strategi för universitetet

Eventuella förändringar i regelverket som behövs för att strategin skall kunna genomföras

7. B Budget för 2002

Intäkter	
Statsanslag	
Bidrag	
Övriga Bidrag	
Avgifter	
Summa intäkter	
Utgifter	
Personal	
Lokaler	
Övrig Drift	
Avskrivningar	
Summa utgifter	

7. C Kommentarer till budget med tonvikt på lokaldisposition

Högskoleverkets skriftserie

Etnologiutbildningen – En utvärdering
Högskoleverkets skriftserie 1995:1 S

Multimedia och informationsteknologi i språkutbildningen vid universitet och högskolor i Sverige
Högskoleverkets skriftserie 1996:1 S

Kontrakt och utvärdering vid franska universitet – Rapport från en studieresa
Högskoleverkets skriftserie 1996:2 S

Financing and Effects of Internationalised Teaching and Learning
Högskoleverkets skriftserie 1996:3 S

Organizing Innovation – An Evaluation Report on the Work of the Swedish Case Method Centre
Högskoleverkets skriftserie 1996:4 S

Gender-inclusive Higher Education in Mathematics, Physics and Technology
Högskoleverkets skriftserie 1996:5 S

1993 års högskolereform – Vad blev det av den? Sju vittnesmål efter tre år
Högskoleverkets skriftserie 1996:6 S

Quality Assessment – The Australian Experiment
Högskoleverkets skriftserie 1996:7 S

Quality assurance as support for processes of innovation – The Swedish model in comparative perspective
Högskoleverkets skriftserie 1997:1 S

Grundläggande högskoleutbildning: Politik och planering eller den osynliga handen i full verksamhet?
Högskoleverkets skriftserie 1997:2 S

Uppfattningar om examination – en intervjustudie av högskolelärare
Högskoleverkets skriftserie 1997:3 S

Kvalitet och förbättringsarbete vid universitet och högskolor – Föredrag vid en konferens i Uppsala 9–10 januari 1997
Högskoleverkets skriftserie 1997:4 S

Studenters upplevelser av examinationen – om hur högskolestuderande retrospektivt ser på examinationen vid högskolan
Högskoleverkets skriftserie 1997:5 S

Prefekter om effekter – en studie av auditprocesser i Sverige
Högskoleverkets skriftserie 1997:6 S

Förnyelse av grundutbildningen i fysik vid universitet och colleges i USA
Högskoleverkets skriftserie 1997:7 S

National Policies for the Internationalisation of Higher Education in Europe
Högskoleverkets skriftserie 1997:8 S

Examensarbetet – examination och genomförande
Högskoleverkets skriftserie 1997:9 S

Examination vid universitet och högskolor – ur studentens synvinkel
Högskoleverkets skriftserie 1997:10 S

Extern medverkan i examinationen – Nordiska och brittiska traditioner. Svenska försök
Högskoleverkets skriftserie 1997:11 S

*En auktoritär prövning eller en prövning av auktoritet?
– Examination vid universitet och högskolor*
Högskoleverkets skriftserie 1997:12 S

Tillträde till högre utbildning – en evighetsfråga
Högskoleverkets skriftserie 1997:13 S

Råd och idéer för examinationen inom högskolan
Högskoleverkets skriftserie 1997:14 S

Costs of Study, Student Income and Study Behaviour in Sweden
Högskoleverkets skriftserie 1998:1 S

External relations as support for internal renewal
Högskoleverkets skriftserie 1998:2 S

Recruiting Female Students to Higher Education in Mathematics, Physics and Technology – An Evaluation of a Swedish Initiative
Högskoleverkets skriftserie 1998:3 S

Hur styrs den svenska högskolan? Varför ser styrsystemet ut som det gör?
Högskoleverkets skriftserie 1998:4 S

Praktisk problemlösning
Högskoleverkets skriftserie 1998:5 S

På väg – erfarenheter av vårdhögskoleutbildning i samverkan landsting/stat
Högskoleverkets skriftserie 1998:6 S

Europa runt på 8 dagar eller på spåren från Bosporen
Högskoleverkets skriftserie 1998:7 S

Mästarprov eller mardröm – Studenters uppfattningar om examination av självständigt arbete
Högskoleverkets skriftserie 1998:8 S

CAL-laborate – A collaborative publication on the use of Computer Aided Learning for tertiary level physical sciences
Högskoleverkets skriftserie 1998:9 S

The Current Swedish Model of University governance – Background and Description
Högskoleverkets skriftserie 1998:10 S

Framgång måste ständigt vinnas på nytt – En bedömning av Högskoleverket
Högskoleverkets skriftserie 1998:11 S

Evaluation of short-term CALL projects 1997/98
Högskoleverkets skriftserie 1999:1 S

Ett särskilt handlag
Högskoleverkets skriftserie 1999:2 S

Multimedia och filmundervisning
Högskoleverkets skriftserie 1999:3 S

Datorstödd eller datorstörd matematikundervisning?
Högskoleverkets skriftserie 1999:4 S

Dom, diagnose, dialog? En studie av Högskoleverkets gransknings- och bedömmerrapporter 1995–1998
Högskoleverkets skriftserie 1999:5 S

Fokus på högskoleprovet
Högskoleverket skriftserie 1999:6 S

I skriftserien finns utredningar och analyser som utförts på Högskoleverkets uppdrag. Innehållet speglar inte nödvändigtvis verkets uppfattning.

Högskoleverkets skriftserie 1999:7 S
ISSN 1400-9498
ISRN HSV-SS--99/7--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar, tillsyn, internationella frågor och studieinformation. Dessutom ansvarar verket för samordningen av det svenska universitetsdatornätet SUNET.